

MEANDER #4

Natuur rond Schelde, Leie en Zwalm

jaargang 20 | okt.-nov.-dec. 2022

natuurpunt
Vlaamse Ardennen *plus*

4 1000+soortenjaar@Paddenbroek heeft zijn start niet gemist!
6 Bij Modest en Kamiel in Mater
7 Gaspeldoorn
9 Bloemenweides en herintroducties
11 Droog, droger, droogst
13 Vervolg: De Leemgroeve in het Volkegembos: nieuwe natuur, nieuwe soorten voor de regio
17 Hoge Buizemont
19 Graafwespen
23 Kasseiwegen als streekerfgoed
25 Een lichtpuntje
26 Lezing De natuur in ... met Joeri Cortens
27 Kalender
34 Wat je misschien nog niet wist over esdoorn
36 Koninginnenpage, een voedselmigrant?
37 Lessen uit het 20 jaar lang tellen van uitvliegende laatvliegers (vleermuizen) aan de kerk van Ename
38 Bijzondere vogelwaarnemingen
39 Eddy Eikelmuis Natuurbelevingspad & Speelnatuur
41 Mediawatcher
44 Lezingenreeks: Warme winteravonden

Natuurinbreuken? Inspectieregio West (provincie West-Vlaanderen en Oost-Vlaanderen)
natuurinspectie.west.anb@vlaanderen.be • Telefonisch bereikbaar tijdens de kantooruren op **050 247 770**
Problemen of klachten tijdens het weekend: bel de politie!

natuurpunt

Vlaamse Ardennen *plus* VZW
Boskant 56, 9700 Oudenaarde
Ond. Nr. 0656674360
RPR Gent, afdeling Oudenaarde
www.natuurpuntvlaamseardennenplus.be

LIDMAATSCHAP

Je wordt lid door 30 euro te storten op rek. BE17 2300 0442 3321 van Natuurpunt, Coxiestraat 11, 2800 Mechelen

natuurpunt
Vlaamse Ardennen *plus*

Natuurpunt Vlaamse Ardennen *plus* omvat volgende steden/gemeenten: Brakel (zonder Everbeek en Parike), Deinze, Horebeke, Kluisbergen, Kruisem, Maarkedal, Nazareth, Oudenaarde, Ronse, Sint-Lievens-Houtem, Wortegem-Petegem, Zingem, Zottegem, Zulte en Zwalm.

CONTACTPERSONEN

Dirk Criel 055 45 66 10

WEBSITES

www.natuurpuntvlaamseardennenplus.be
www.facebook.com/np.vaplus
issuu.com/vlaamseardennenplus

AFDELINGEN

- **Kruisem**
  Eddy Van Den Abeele 0474 62 20 52
  ed.vandenabeele@skynet.be
- **Tussen Leie en Schelde**
  Koen Houthoofd 0470 55 02 36
  koen.houthoofd@natuurpunt.be
- **Oudenaarde plus**
  Paul Cardon 0474 39 02 77
  cardon.paul@gmail.com
- **Ronse**
  Philippe Moreaux 0476 49 24 61
  moreauxphilippe1951@gmail.com
- **Sint-Lievens-Houtem**
  Erwin Declercq 09 282 06 70
  erwin.declercq@hubkaho.be
- **Vlaamse Ardennen**
  Johan Cosijn 055 30 98 10
  johan.cosijn@telenet.be
- **Zwalmvallei**
  Jan François 09 361 03 00
  jan.francois@telenet.be

KERNEN

- **Rondom Burreken**
  Marie-Anne De Geest 0474 56 05 04
  marie-anne.de.geest@hotmail.be
- **Werkgroep Bos t'Ename**
  Guido Tack 0474 90 02 30
  guido.tack1@telenet.be

WERKGROEPEN

- **Paddenstoelen**
  Eddy Saveyn 09 380 03 00
  eddy.saveyn@gmail.com
- **Planten**
  Henk Coudenys
  coudenys.henk@belgacom.net
- **Vogels**
  Dimitri Van de Populiere 0473 52 13 44
  dimitrivandepopuliere@hotmail.com
- **Zoogdieren**
  Dirk Criel 0475 45 05 34
  dirkcriel@skynet.be

RESERVATEN MET PROJECTNUMMER

Giften voor reservaten zijn fiscaal aftrekbaar vanaf €40 en stort je op rek. nr. BE56 2930 2120 7588 van NP met vermelding van het projectnummer:

- **Algemeen reservatenfonds Vlaamse Ardennen *plus* 6699**
- **Bois Joly 6625**
  Patrick Alexander 0495 45 37 77
  p.alexander@telenet.be
- **Bos t'Ename-Volkegembos 6121**
  Guido Tack 0474 90 02 30
  guido.tack1@telenet.be
- **Bovenlopen Zwalm 6142**
  Heidi Demolder 055 42 16 45
  heidi.dm@telenet.be
- **Burreken 6602**
  Dirk Criel, dirkcriel@skynet.be
- **Faunahuis Burreken F-04031**
  Filip Hebbrecht 0490 57 18 33
  filip.hebbrecht@telenet.be
- **Feelbos-Kalkoven 6185**
  Lucien Vanden Daele 055 38 70 54
- **Grootmeers 6650**
  André Vandecapelle 0498 45 93 42
  andre.vandecapelle@skynet.be
- **Heurnemeersen 6063**
  Gerard Mornie
  gerard.mornie@pandora.be
- **Kordaelbos 6605**
  Lieven Kinds 09 383 71 39
  lieven.kinds@telenet.be
- **Langemeersen 6076**
  Alexander Van Braeckel
  0473 85 45 62
  alexander.tine@telenet.be
- **Leiemeersen Astene & Bachte 6109**
  Koen Houthoofd 0470 55 02 36
  koen.houthoofd@ugent.be
- **Maarkebeekvallei 6670**
  Johan Cosijn 055 30 98 10
  johan.cosijn@telenet.be
- **Middenloop Zwalm 6160**
  Chris Nuyens
  chris_nuyens@telenet.be
- **Munkbosbeekvallei 6151**
  Laurent Flostroy 0498 67 71 09
  laurent.flostroy@pandora.be
- **Nukerkebos-Bosheide 6641**
  Simon Feys 0486 73 06 19
  simonfeys@yahoo.com
- **Paddenbroek 9401**
  Thijs Lietaer 0473 58 17 14
  thijs.lietaer@telenet.be
- **Parkbos-Uilenbroek 6136**
  Dominiek Decleyre
  dominiek.decleyre@gmail.com
- **Perlinkvallei 6204**
  Vincent Decroock 0498 10 95 39
  vincent.decroock@proximus.be
- **Pyreneeën-Tombele 6667**
  Philippe Moreaux 0476 49 24 61
  moreauxphilippe1951@gmail.com
- **Rooigembeekvallei 6669**
  Lies Van der Mast 0498 07 41 29
  liesje.vdm@hotmail.com
- **Vuilbroek 6126**
  Axel Heyerick 0479 29 94 73
  axel.heyerick@gmail.com
- **Wijmier 6141**
  Johan Cosijn 055 30 98 10
  johan.cosijn@telenet.be
- **Vallei van de Zeverenbeek 6082**
  Rik Desmet 0497 87 56 14
  desmet.rik1@gmail.com

De Boembekemolen is het bezoekerscentrum van Natuurpunt in de Vlaamse Ardennen

Veerle Van Der Kelen
Coördinator bezoekerscentrum
Vlaamse Ardennen - Boembekemolen
Boembeke 18 | 9660 Brakel
0487 32 52 06

MEANDER

is het driemaandelijks regionaal tijdschrift voor leden uit de regio Vlaamse Ardennen *plus*.

Redactie

redactiemeander@
natuurpuntvlaamseardennenplus.be

- Johan Cosijn 055 30 98 10
- Norbert Desmet 0494 65 33 91
- Rik Desmet 0497 87 56 14
- Ellis De Vuyst 0479 433 711

Kalenderverantwoordelijke

Filip Keirse 055 38 78 83
filip.keirse@telenet.be

Cover Rups van de koninginnenpage foto: Johan Cosijn

Lay-out SomethingEllis.be

Oplage 4080 ex.

Druk Drukkerij Graphius, Gent. Papier: Magno Volume 90 gr. Gedrukt met plantaardige inkten en oplosmiddelen.

Natuurpunt-leden die wonen buiten de regio kunnen Meander ontvangen mits een jaarlijkse bijdrage van €10 op rekening BE91 8912 5408 8476 van Eddy Van Den Abeele.

FSC www.fsc.org
MIX
Papier van verantwoorde herkomst
FSC® C014767

Teksten voor Meander van januari, april, juli en oktober moeten de redactie bereiken vóór respectievelijk 10 december, 10 maart, 10 juni en 10 september

Heilzame natuur

Onze wereld is de laatste tijd danig op zijn kop gezet. Eerst de corona-crisis en als die min of meer achter de rug was, kwam de oorlog in Oekraïne. Met de daarbij horende hoge energieprijzen en als gevolg daarvan dan weer een torenhoge inflatie. Voor het vijfde jaar in een periode van zes jaar beleven we weer een droogteperiode en is er opnieuw het alarmerende feit dat het toch wel degelijk niet goed gesteld is met ons waterbeleid. Op het ogenblik dat ik dit hier neerschrijf, regent het pijpenstelen en toont de VRT weer beelden van ondergelopen straten en kelders. Het ene doembericht na het andere; een mens zou wel degelijk geloven dat de wereld om zeep is.

Maar geen tunnel zo lang, of aan het einde zie je daglicht. Er is veel meer aandacht dan vroeger voor allerlei problemen. Klimaat staat prominent op de voorgrond. Ook al is het misschien nog wat meer lippendienst dan iets anders, en wordt er enorm veel gediscussieerd over de manieren waarop het kan aangepakt worden; er is veel meer aandacht voor dan vroeger en dat is op zich al positief. Natuurlijk is er nog een lange weg af te leggen en de maatschappelijke tegenstand is soms groot. Maar wie eens achterom kijkt en ziet vanwaar we komen, moet toch erkennen dat de mensheid erop vooruit gaat.

Natuurlijk duiken er steeds nieuwe problemen op. Het werk is nooit af. Een cynicus keert zich dan van alles af, leeft misschien gerust maar bereikt ook niets. Zo zitten groene burgers niet in elkaar. Onvermoeibaar en soms tegen beter weten in blijven ze zich inzetten voor een groenere wereld. Soms voelen we ons als Don Quichotte maar we boeken wel resultaat als je op de lange(re) termijn kijkt. Natuurpunt telt steeds meer leden en heeft steeds meer oppervlakte reservaat in beheer. En hier zou ik toch ook eens een warme oproep willen doen om meer vrijwilligers. De gemiddelde leeftijd van al wie met natuur bezig is, stijgt altijd maar en ik heb zo het gevoel dat de jongere generatie wat achterwege blijft. Ik begrijp dat iedereen zijn leven bomvol zit, maar dat is voor het verenigingsleven wel jammer.

Door altijd op dezelfde nagel te kloppen, is er ook steeds meer aandacht voor milieuproblemen. Zo kunnen we toch altijd hoopvol naar de toekomst kijken. En genieten van de reservaten die we hebben. Want dat zouden 'moderne mensen' wel eens durven te vergeten. Gewoonweg in de natuur zijn, is zo heilzaam. Het is een goed middel tegen allerlei kwalen en vooral tegen de mentale kwalen waarover de laatste tijd zoveel te doen is. De lezers van Meander zijn misschien het verkeerde publiek om het aan te vertellen, maar terwijl we dan toch buiten zijn, kunnen we evengoed eens de moeite doen om de natuur te leren kennen. En wie weet wat de rol is van fauna en flora in ons eco-systeem, zal er misschien ook wat meer zorg voor dragen. Onbekend maakt onbemind. Natuurpunt neemt al langer dan vandaag de taak op zich om door middel van educatie de kennis over natuur te vergroten. En wat mezelf betreft, moet ik toch zeggen dat ik de vereniging zeer dankbaar ben omdat ze mijn wereld groter heeft gemaakt.

Eddy Van Den Abeele

1000+soortenjaar@Paddenbroek heeft zijn start niet gemist!

Nog maar enkele maanden geleden werd de start aangekondigd van het 1000+soortenjaar@Paddenbroek en nu al kunnen we spreken van een groot succes. Niet alleen oogt de soortenlijst reeds behoorlijk lang, ook de succesvolle activiteiten lieten veel mensen kennismaken met de rijkdom van het Paddenbroek.

© Marie-Jeanne Vanweehaeghe

Een beetje cijferwerk

Op minder dan drie maanden tijd, van 18 juni tot 5 september, staat de teller van het 1000+soortenjaar op 773 stuks waarvan 361 nieuw zijn voor het Paddenbroek (PB). Dit puike resultaat is het werk van 41 waarnemers die samen goed zijn voor meer dan 2.700 waarnemingen! Dat het zo snel vooruit gaat is beter dan verwacht. De planten-, nachtvlinder- en andere insectenkenners hebben een boost aan de soortenlijst gegeven, maar ook het speurwerk van occasionele waarnemers is goed voor een 100-tal nieuwe soorten!

De grootste winst zit in de kleinste beestjes

Er waren voorheen weinig waarnemingen van kevers, muggen, wantsen, vliegen, bijtjes, mijten, spinnen en andere ongewervelden. Niet alleen omdat ze zo moeilijk te vinden zijn, maar ook omdat determinatie soms echt specialistenwerk is. Al deze soortengroepen tezamen zijn nu al goed voor 442 stuks.

Ook aan de planten werd in het verleden minder aandacht besteed. Na een paar rondjes door enkele kenners staat deze soortengroep bovenaan de lijst met 192 soorten. Vooral de veelvoorkomende planten, grassen, zeggen en russen, maar ook struiken en bomen bleven vroeger onderbelicht. Zo zien we op de lijst 'nieuwe' boomsoorten verschijnen die ondertussen een respectabele leeftijd bereikt hebben.

Dat brengt ons bij de vraag: "Wat is een nieuwe soort?" Als we het in dit project over nieuwe soorten hebben, dan bedoelen we nieuw in waarnemingen.be. We weten echter dat er in het verleden enkele inventariseringen gebeurd zijn die niet terug te vinden zijn in waarnemingen.be. Als er nog iemand over dergelijke gegevens beschikt graag een seintje! We proberen die data alsnog in te voeren.

PLANTEN

De plantengroep telt voorlopig 192 soorten, waarvan 81 nieuwe. Naast het moeraskruiskruid werden geen super zeldzame planten genoteerd, maar de herfsttijloos is een bijzondere nieuwe aanwinst.

NACHTVLINDERS EN MICRO'S

De nachtvlindermannen gingen in de nacht van 8 op 9 juli aan de slag met smeer en lichtvallen. De oogst was groot, onverhoopt groot. Er werden maar liefst 170 soorten verschalkt waarvan 120 nieuw voor PB. Bijzondere vangsten zijn de zeer zeldzame **meldedwergspanner en de moeras-w-uil.**

Meldedwergspanner © Davy De Groote

Na het determineren van de nachtvlinders werd naarstig verder gezocht naar kevers, wantsen, galmuggen, bijen, vliegen, planten en andere … Er werd nog een 80-tal soorten gevonden waaronder 28 nieuwe.

In totaal werden door het team 250 soorten toegevoegd!

Veldwerk door Davy, Cédric, Jurgen en Koen © Lucia Decuyper

VOGELS

De vogelteller staat op 85. Geen nieuwe soorten wat niet verwonderlijk is gezien de jarenlange vogelwaarnemingen van onze conservator, maar er staan uitzonderlijk veel bijzondere soorten op het lijstje. Wat gedacht van purperreiger, nachtegaal, draaihals, bonte en grauwe vliegenvanger, zwarte en gekraagde roodstaart, havik, wespendief, snor, sprinkhaanzanger, appelvink, enzovoort enzoverder. Kanttekening hierbij: het gaat vooral over (trek)vogels die in PB komen foerageren, pleisteren of gehoord en gezien werden tijdens het overvliegen.

Draaihals © Lucia Decuyper

WEEKDIEREN

Op 16 augustus kwamen enkele schelpenspecialisten van de KBVC* op bezoek. Na een dag speuren naar land- en zoetwaterslakken, tweekleppigen en andere weekdieren, was de oogst mager. Je raadt het al, de extreme droogte was hier spelbreker. Er werden slechts 21 soorten gevonden, waarvan 7 nieuwe. Voor het meetnet zeggekorfslak kregen we in september nogmaals twee specialisten op bezoek. De zeggekorfslak vonden ze jammer genoeg niet.

LIBELLEN

20 soorten in een waterrijk gebied is niet bijzonder veel, maar toch zijn er drie nieuwe soorten juffers gezien voor PB: de **tengere** en **zwervende pantserjuffer** en de **blauwe breedscheenjuffer**.

ANDERE INSECTEN EN GELEEDPOTIGEN

soortgroep	aantal	nieuw	bijzondere nieuwe soorten
Vliegen en muggen	63	31	Wespreus, rechte waterzweefvlieg
Wantsen en cicaden	46	31	Vierstreepblindwants, gevlekte zwemwants
Kevers	37	19	13-stippelig lieveheersbeestje, stenoria analis
Bijen, wespen en mieren	35	21	Aziatische hoornaar
Dagvlinders	19	1	Kaasjeskruiddikkopje
Sprinkhanen en krekels	11	3	
Insecten (overig)	11	7	
Geleedpotigen (overig)	19	10	

En nu?

We zijn er nog bijlange niet want het wordt van langsom moeilijker om nieuwe soorten te vinden. De komende maanden is er dus nog veel werk aan de winkel met speuren naar vissen en ander waterleven, mossen, paddenstoelen, amfibieën en nachtzoogdieren.

Zin om mee te werken of zelf een soortengroep te inventariseren alleen of in groep? Contacteer ons via natuurpuntvlaamseardennen@hotmail.com.

Volg de resultaten op de voet via de Facebook groepspagina 1000+soortenjaar@ Paddenbroek of teken in op onze 1000+soortenjaar-nieuwsbrief via bovenstaand e-mailadres.

Veel dank aan alle waarnemers, fotografen en vrijwilligers die dit project mogelijk maken!

**KVBC = Koninklijke Belgische Vereniging voor Conchyliologie vzw*

Lucia Decuyper

Bij Modest en Kamiel in Mater

In het hartje van de Vlaamse Ardennen runnen twee mannen een ongewoon landbouwbedrijf. Ze noemen het Modest en Kamiel ... of is het een tuinbouwbedrijf, of een ontspanningsoord?

Het is een vreemde combinatie, maar alles is hier op een prettige manier speciaal, zowel de bedrijfsvoering als de bedrijfsleiders. De mannen heten in het echt Steven en Didier. Hun bedrijfsnaam verwijst met Modest naar bescheidenheid en met Kamiel naar de rustgevende werking van kamille. Ze kweken varkens, telen bloemen en stellen ingerichte tenten ter beschikking van meerwaardezoekers. De ene volgde een landbouwopleiding, de andere was al als kind in de natuur geïnteresseerd. Samen deden ze een jaar stage op een varkensbedrijf in Frankrijk.

In de enkele jaren dat ze hun boerderij uitbaten, hebben ze al meer natuur gecreëerd dan ze er verbruikt hebben. De monotone grasvlakte bij het woonhuis is *grondig* veranderd. Er groeien nu bessenstruiken, verschillende soorten groenten voor eigen gebruik en voor de glampers, er zijn fruitbomen én eiken geplant, wat gezien de eikels niet vreemd is op een varkensbedrijf. Het is een groene, levendige omgeving. Mensen vinden er rust. Steven en Didier komen uit de sociale sector en staan open om af en toe mensen die dat nodig hebben tot rust te laten komen, zonder dat ze daarom 'zorgboerderij' zijn.

Vrije varkens

Bij Modest en Kamiel lopen de varkens buiten en slapen ze in een eenvoudig schuthok. Hier zijn geen problemen zoals mestoverschot, veelvuldig grote transporten, overmatige stallen, concentratie van te veel dieren, hinderlijke geur, afzetproblemen, enz. De varkens mogen hun specifiek gedrag vertonen, namelijk onbeperkt wroeten. Miljoenen varkens zouden er jaloers op zijn. Ze krijgen lokaal geteeld voer, maar hoeven geen antibiotica. Ze stralen gezondheid en gelukzaligheid uit.

Het transport naar het slachthuis is een korte rit en er wordt geen varken te veel geslacht. "Ooit hebben we de fout gemaakt om naar een slachthuis te gaan waar ze met stroomstoten de dieren naar de slachtbank leiden. Dat doen we nu nooit meer. Onze dieren moeten die pijn en dwang niet ondergaan" zegt Didier. Toch zijn de varkens geen troeteldieren voor deze boeren, ze krijgen geen naam en hun lot is gekend vanaf het begin. Daar tegenover staat dat ze een goed leven hebben tot het laatste moment.

Dit varkensvlees is lekker en gezond. Alles van het varken wordt verwerkt tot heerlijke producten, van snuit tot staart. Het vlees wordt in pakketten verkocht op bestelling.

Modest & Kamiel

agro-ecologische bioboerderij met buitenloopvarkens, snijbloemen en Glamping in Mater

2-wekelijks vers varkensvlees, charcuterie en andere hoeveproducten

info en bestellen via www.modestenkamiel.be

Duisbeke 4, 9700 Mater (Oudenaarde)

© Modest en Kamiel

Blije bloemen

De weide is verdeeld zoals een drieslagstelsel: op één derde lopen de varkens. De twee andere stukken transformeren een zomer lang in een bloemenzee. Na de pluk is er een wissel van percelen. Bij Modest en Kamiel kan de klant zelf komen plukken, een bloemenabonnement nemen of 24 uur op voorhand een boeket bestellen.

Gelukkige *glampers*

Hier logeren en genieten van rust, eenvoud en plaatselijke producten, kan ook. Maximaal vier personen kunnen tegelijk *glampen*. Daarvoor staan er een tent als living en twee slaaptenten, telkens met een opgemaakt tweepersoonsbed, ter beschikking. *Glampers* mogen de groenten en vruchten uit de tuin gebruiken en hun aankopen doen in het kleine, gemoedelijke huiswinkeltje met producten van het bedrijf. Er is een buitenkeuken, een composttoilet en een douche met warm water. Het klinkt als de opperste gelukzaligheid voor iemand die aan rust en herbronning toe is.

Leefbaar zonder schulden

Bezoekers durven al eens vragen: "Kun je er van leven?" Steven antwoordt pragmatisch: "Kijk hier rond: luxe is het niet. Wij gebruiken een camionette, een kleine tractor, een fiets of bakfiets. Wij hebben geen dure stallen of infrastructuur op eindeloze afbetaling, maar wij liggen niet wakker van torenhoge schulden. Al onze facturen zijn op tijd betaald. Wij laten ons zoontje geen schulden achter. Och ja, soms lig ik wel wakker van iets: of ik geen beentje in een kom hoofdvlees of *rillettes* vergeten ben en of iemand zich daarin zou kunnen verslikken."

Eerlijk gezegd, ik ben er gerust in. Ik zou meer van dit soort bedrijven in Vlaanderen willen.

www.modestenkamiel.be

Rita Van De Voorde

Gaspeldoorn

Reeds op het einde van de winter kunnen we bremachtige struiken zien bloeien. Zeker op naar het zuiden gerichte taluds van bvb. de oude zavelgroeves op de toppen van de Vlaamse Ardennen, maar ook op de tamelijk recente opengemaakte en zonnige kapvlaktes in het Muziekbos … en om te vermijden dat men me enig chauvinisme zou verwijten, ook op de naar het zuiden gerichte taluds van het kanaal Gent-Brugge, in de bermen van de Vagevuurbossen te Ruiselede-Wingene én op de taluds van de E17 aan de afrit Waasmunster. Maar dit is géén brem, maar wel een neefje ervan, namelijk de gaspeldoorn.

Verspreiding en verbreiding

Uit de inleiding kan je al begrijpen dat onze gaspeldoorn dus een voorkeur heeft voor zandige bodems, maar vooral op die plekken de warmste hoekjes zoekt. Op het verspreidingskaartje is dus duidelijk te zien dat hij zo kieskeurig is. Omdat hij zo vorstgevoelig is, is hij dan ook sterk gebonden aan het gematigde zeeklimaat van de Europese kusten van de Atlantische oceaan en van de Noordzee. Niet voor niets kreeg hij de wetenschappelijke naam *Ulex europaeus*. Vooral op de Britse eilanden voelt hij zich thuis.

Maar dat wil niet zeggen dat hij niet ook voorkomt buiten zijn natuurlijk areaal. Britse kolonisatoren voerden de gaspeldoorn in, in tal van hun kolonies: Australië, Noord- en Zuid-Amerika, Zuid-Afrika en Nieuw-Zeeland. Meestal als afrastering in de veehouderij (in Nieuw-Zeeland voor de schapen – als bewijs

Gaspeldoorn in Nieuw-Zeeland © Karel De Waele

voeg ik hier een foto van gaspeldoorn bij, genomen op Nieuw-Zeeland). Jammer genoeg bleken de klimaatomstandigheden in die landen ideaal voor de gaspeldoorn, maar ontbraken de natuurlijke vijanden van deze plant, zodat hij al ras de stempel 'invasief' opgeplakt kreeg. Men probeert dit nu op te vangen door het invoeren van enkele van zijn natuurlijke vijanden (insecten, mijten, ...), iets waar men toch uiterst voorzichtig moet mee zijn. Een bijkomende negatieve eigenschap van gaspeldoorn is dat de droge takken van oude gaspeldoonstruiken sterk bevorderend zijn voor 'bosbranden', waarbij de kruidige vegetatie wel vernietigd wordt terwijl de diepwortelende gaspeldoon achteraf zeer gemakkelijk weer opschiet.

Naamgeving

Dat een plant met tot 2,5 cm lange doornen het woordje doorn in zijn naam heeft moet ons niet verwonderen. Maar ook de 'gaspel' in zijn naam verwijst naar die doorn: in de middeleeuwen werden lange doorns van planten zoals de gaspeldoorn gebruikt als sluitspeld van kledij. In het Middelnederlands noemde men die sluitspelden ook gespen of gaspen.

Men zou verwachten dat de wetenschappelijke naam Ulex ook gelinkt is aan bepaalde eigenschappen van de plant, maar blijkbaar had Linnaeus een minder goeie dag toen hij een naam moest geven aan de gaspeldoorn, want hij ontleende een oude Latijnse naam *Ulex* die aan een vochtminnende plant toegeschreven werd. Jammer, want onze gaspeldoorn is verre van vochtminnend, integendeel! Al moet gezegd dat hij ook niet tegen lange droogteperiodes kan.

Karel De Waele

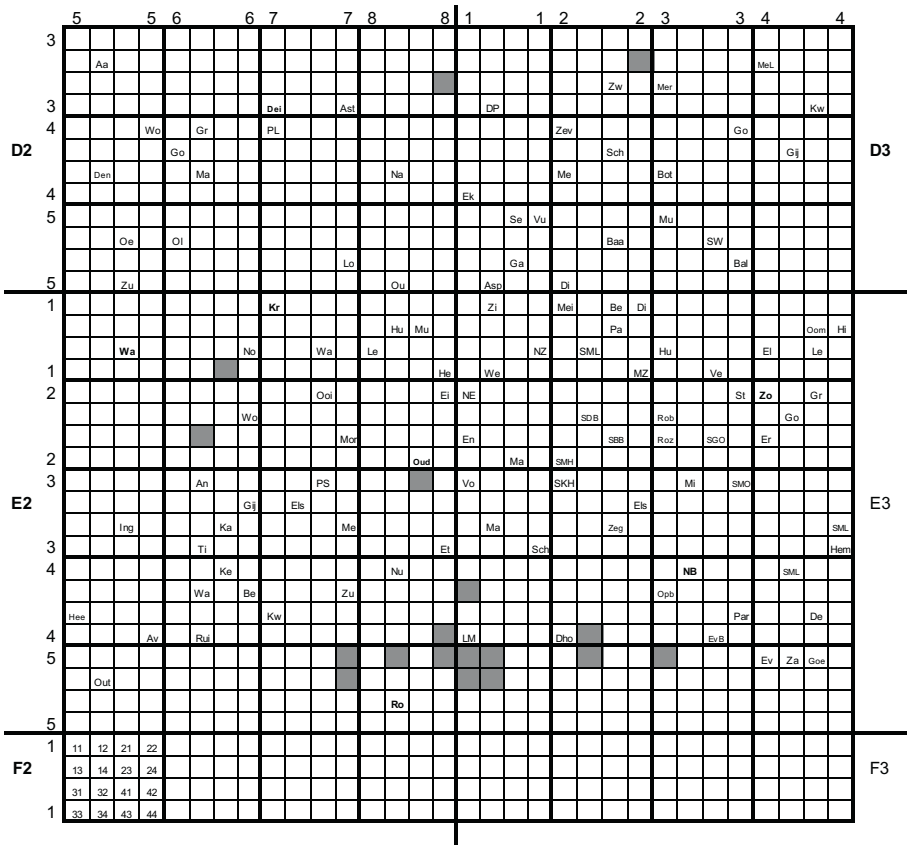

Aangeduid met twee of drie letters in dit rooster. Voor de duidelijkheid: 3-31-34; Waregem in E2-15-41; Oudenaarde in E2-28-43; Zottegem 3-43-12; Kruishoutem in E2-17-11 en Ronse in E2-58-32.

Ulex europaeus – Gaspeldoorn

Bloemenweides en herintroducties

Als het over herintroducties gaat (het opnieuw uitzetten of uitzaaien van dieren of planten in een habitat waar ze vroeger voorkwamen maar nu niet meer), bestaat er geen discussie over dat dit zorgvuldig dient te gebeuren. Dit betekent dat het habitat in kwestie niet alleen voldoende groot moet zijn opdat de soorten in kwestie zich op eigen houtje verder kunnen verbreiden, maar vooral ook dat het een habitat is dat volledig voldoet aan de eisen van de verdwenen soorten.

Toen er bv enkele decennia geleden bevers werden uitgezet in de Ardennen was het dan ook erg onzeker wat het lot voor hen in petto zou hebben. Was er wel voldoende open water op plekken waar de bevers naar believen bomen konden omknagen, dammen opwerpen en overstromingen veroorzaken, zonder dat dit voor problemen zou zorgen? Het ging dan ook om een illegale actie die onvoldoende ondersteund werd door wetenschappelijk onderzoek en die geen groen licht kreeg vanuit officiële instanties. Al bij al lijkt het intussen nog mee te vallen. Er zijn enkele stabiele kolonies ontstaan van waaruit de bevers tot ver in Oost- en West-Vlaanderen zijn uitgezworven, al lijken ze de laatste jaren toch vooral op plekken terecht te komen waar onvoldoende ruimte is voor hen.

Dichter bij huis – en binnen de botanische sfeer – werden ongeveer in diezelfde periode enkele open plekken gecreëerd op de Hotondberg. Hier werd de blauwe knoop geherintroduceerd, met behulp van maaisel dat van een vergelijkbaar habitat naar daar werd gebracht. Het heeft geresulteerd in een stabiele populatie die zich vooralsnog echter niet op eigen houtje naar andere plekken heeft verbreid.

Een recenter voorbeeld van een verantwoorde herintroductie betreft het aanplanten van gaspeldoorn op de Muziekberg in een perceel dat gekapt werd om er een heidevegetatie te laten ontstaan. Waar het enkele jaren geleden om een handvol struikjes ging, vinden we nu massaal zaailingen in het heideveld. Ook hier gaat het om een oordeelkundige en geslaagde herintroductie.

Hoe anders gaat het er echter aan toe indien er bloemenweides worden ingezaaid. Zowel particulieren, lokale overheden als werkgroepen van onze eigen vereniging gedragen zich wat dat betreft als was het openbaar domein hun privétuin, een plek waar alles kan en waar zonder restricties geëxperimenteerd mag worden. En nochtans gaat het hier de facto eveneens over (her) introducties.

Een voorbeeld: in Nazareth werd dit voorjaar een tien meter brede strook van een voormalige maïsakker, die recent is aangeplant met jong bos, ingezaaid met een bloemenmengsel. Het gaat onder meer om korenbloem en grote klaproos, soorten die van nature op de plaatselijke zandgronden voorkomen. Het gebruikte zaadmengsel bevatte echter ook een groot percentage gele ganzenbloem, een soort die typisch is

Geel walstro © Gilbert De Ghesquière

voor zwaardere leemgronden en waarvan we vrijwel zeker weten dat deze niet tot de oorspronkelijke plaatselijke flora behoort. Koekruid zat eveneens in het mengsel. Dit is een quasi verdwenen akkeronkruid van kalkrijke bodems. Wat de korenbloemen betreft kunnen we spreken van een verantwoorde herintroductie, maar de gele ganzenbloem valt onder de categorie 'weinig zinvolle introductie'. Hetzelfde geldt voor het koekruid.

Voor andere, gelijkaardige voorbeelden hoeven we maar om ons heen te kijken. Van de wilde margriet worden er massaal grootbloemige varianten ingezaaid in wegbermen. Idem dito voor knoopkruid: een ondersoort met lange lintbloemen maakt furore ten koste van de lokale ondersoorten die bescheidener bloemhoofdjes maken. Geel en glad walstro worden overal ingezaaid, ongeacht of het om hun natuurlijk habitat gaat of niet, evenzo voor sikkelklaver, groot streepzaad, grote kaardenbol, slangenkruid en blaassilene, om er maar enkele te noemen.

Het meest absurde voorbeeld kwamen we deze zomer tegen tijdens een excursie met de plantenwerkgroep van Gent. Op een helling tussen twee drukke straten in Ledeberg vonden we een heuse gemeenschap van zeldzame planten waarbij vooral het kalkminnende klein trilgras, veldsalie en grote tijm onze aandacht trokken. Ingezaaid. Maar wat de zin daarvan is, is me een raadsel. Een waardevolle bijdrage tot de biodiversiteit en het behoud op lange termijn van zeldzame soorten, levert een dergelijk initiatief niet. Daarvoor gaat het om veel te geïsoleerde populaties, die daarenboven niet in hun juiste ecologische niche neergepoot zijn.

Bij deze wil ik graag een oproep plaatsen voor al onze leden die actief zijn in beheerwerkgroepen, milieuraden of gemeenteraden: als het fenomeen bloemenweide ter sprake komt, ga dan niet alleen na of de zaadmengsels uitsluitend zaden van inheemse soorten bevatten maar tevens of het om soorten gaat die van nature zouden kunnen voorkomen (of die vroeger voorkwamen) op de plek waar ze ingezaaid zullen worden. Wegbermen, akkerranden en braakliggende terreinen zijn net als natuurreservaten plekken waar de inheemse flora en fauna ruimte kan en moet krijgen, maar dat levert op lange termijn pas duurzame resultaten op indien de herintroductieregels gevolgd worden: zaai en plant slechts datgene wat op die bodem van nature thuishoort. De bijbehorende fauna volgt dan mogelijk vanzelf en zo kunnen er stabiele ecotoopjes ontstaan die een waardevolle bijdrage leveren voor zowel de biodiversiteit als het behoud van zeldzamere soorten.

Niet ingrijpen (niets planten of zaaien) en de natuur zijn gang laten gaan, is echter vaak een betere optie. Op basis van wat er op bv een braakliggend terrein ontstaat aan plantengemeenschappen, kan na enkele jaren nog altijd beslist worden om erg selectief enkele waardevolle soorten eraan toe te voegen indien blijkt dat de vegetatie in de juiste richting evolueert voor de soorten in kwestie.

Indien toch geopteerd wordt voor het inzaaien van bloemenmengsels in natuurgebieden, dient nog met een tweede factor rekening gehouden te worden. Niet alleen bevatten in de handel verkrijgbare zaadmengsels tal van soorten die van nature niet bij elkaar horen, tevens zijn de zaden rijkelijk behandeld met allerlei pesticiden. Deze komen vervolgens in de bodem terecht en hypothekeren het ontstaan van een gezonde en gediversifieerde pedofauna (nvdr: dieren in en op de bodem). Aan de oproep hierboven wil ik dan ook nog toevoegen: gebruik enkel zaden die biologisch geteeld zijn, bv van De Bolster.

Henk Coudenys

Jan FRANCOIS
Landmeter-expert
Gentse Steenweg 147 bus 5
9620 Zottegem
09/361 03 00
jan@aardbol.be
www.aardbol.be

LE ROY RINASSUR BVBA
Crelan
Warandestraat 17, 9810 Nazareth
T. 09 385 44 60 - 09 385 61 32
e-mail: leroy@rinassur.be
verzekeringsmakelaar nr. 13839
ALLE BELEGGINGEN - LENINGEN
VERZEKERINGEN

Droog, droger, droogst

We hebben er met de ogen dicht een puinhoop van gemaakt in de tweede helft van de vorige eeuw: alle natte gebieden voorzien van pompen, alle akkers gedraineerd via 'noodzakelijke' ruilverkavelingen, alle water zo snel mogelijk weg van de heuvels: wie had dat nu gedacht dat het ooit droger zou worden en de herfst ooit in augustus zou beginnen ...

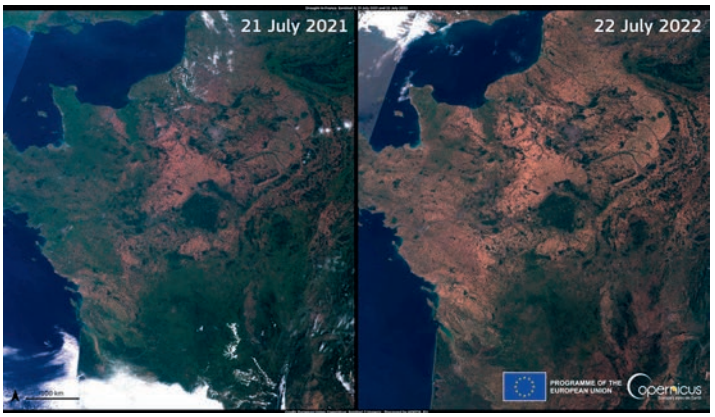

En hebben we wat geleerd? Dat is sterk te betwijfelen als we het droogtedossier en de reacties volgen. Ieder zijn eigen huisje in het beleid: de scheepvaart (lees de economie) dreigt stil te vallen, de landbouw kraakt en klaagt, blauwalgen en nog veel meer baren zorgen, maar wees gerust, drinkwater is er genoeg zegt de madame die voor dat luik verantwoordelijk is, wat doen ze het daar toch goed in haar huisje! En maar wachten op de droogtecommissie die nog moet wakker worden ... en de natuur? Ja, die herstelt zich wel, een stelling waar men weer eens mee wegkomt?

Onderaan de ladder van prioriteiten staat natuur, zoals zo dikwijls. Natuurpunt nationaal doet zijn best en schets de knelpunten, waar media en beleid wat kruimels van meepikken, maar meer dan wat golfjes zal dit niet veroorzaken. Wie zal de pompen dichtzetten in o.a. Melden, Oudenaarde en Kluisbergen, wie zal de afvoerbeken en draineerbuizen dempen en wie zal de heel talrijke illegale boorputten een halt toeroepen? In de Elzas zagen we een groot stervend bos vanaf het bord waterwingebied ... en ook de duinen met drinkwaterwinning zijn een voorbeeld, maar dichter bij ons is dat probleem gewoon nog niet opgemerkt! Ik zie nog niet direct binnen het politieke landschap en met verkiezingen in zicht iemand opstaan die dat al maar durft te zeggen! En er is de absolute prioriteit van de energieproblemen waar men zich nu kan achter verstoppen en waar natuur en milieu ook maar twijfelachtig beter kunnen van worden.

De natuur kraakt nu, ook al omdat meerdere droge zomers mekaar opvolgen. Het resultaat is zichtbaar maar de gevolgen nog niet direct: soorten als kamsalamander en co waar grote inspanningen voor het behoud geleverd zijn, staan nu op de rand. Natte biotopen die al sterk onder druk stonden, bereiken nu de limiet voor het behoud. De verlanding en de droogtesoorten zijn sterk toegenomen: tussen de zeggen zijn haagwinde, distels en netels al aan een opmars bezig en maken beheer moeilijk. Niet alleen bij de planten nijpt het, ook de andere schakels breken: stekelbaarzen zijn op veel plaatsen verdwenen en met hen de ijsvogels, dit maar als voorbeeld. Maar veel onzichtbaarder gaat het nu ook voor slakken, nachtvlinders, libellen, vleermuizen, vogelsoorten ... snel, zowel in soorten als in aantallen.

Het lijkt ook niet gemakkelijk om de boot te keren. Het kan hoopvol klinken dat ons waterverbruik stilaan spontaan gedaald is, de maatschappij voelt wel dat er iets aan de hand is en we best voorzichtiger zijn, maar weeral, het inzicht ontbreekt hoe erg het is en wat er aan te doen. Welke schakels in het ecosysteem nu kraken is voor velen onzichtbaar en ... ook niet belangrijk, onder hen ook de meeste beleidsmensen. Wat zou het boeiend zijn om eens bij de gemeentebesturen langs te gaan en hen wat directe vragen rond dit thema voor te leggen: ik laat aan jullie verbeelding over hoe hakkelend ze zich uit de situatie zouden proberen te redden. Ik denk dat ieder voor zich in zijn gemeente er een beeld kan van maken en dan moeten er van daaruit maatregelen komen ... Maar het kan erger: op een zonnig terras verkondigde een dame met dure sportwagen dat watertekort een goede zaak is voor haar aandelen ...

Hoe het beleid omgaat met erosie in onze Vlaamse Ardennen is een goed voorbeeld van 'vrijblijvendheid' tegenover een probleemoplossing. Men klopt zich fier op de borst dat er maatregelen zijn maar veel verder dan een in wezen waardeloze kokosmat is men nog niet gekomen. En ook hier is er veel meer: de teeltsoorten en grondbewerking zijn cruciaal maar ook de te snelle afvoer van water via drainages en rechte diepe beken in een strak keurslijf zijn nog zeker niet aan de orde om daar iets aan te doen ... dat belooft dus. Of de tegenwoordig magische wadi's die alles rond water moeten oplossen, beter dan niets natuurlijk voor het grondwater, maar ook een druppel op die steeds hetere plaat!

Het plaatje is ook breder: door de droogte zullen beuken met hun oppervlakkige wortels bij ons verdwijnen op minder vochthoudende plaatsen, maar wat is de invloed van een mindere conditie door droogte op andere soorten als es, olm en eik? Deze zomer bij ons in de 'kouter met de grote percelen' is geen druppel water meer te vinden in de uitgedroogde verkavelingsgrachten, en ook misschien om dezelfde reden dat er behalve duiven en kraaien geen vogels meer te zien zijn. Speelt naast de monocultuur en de pesticiden ook dat mee in het verdwijnen van de akkervogels? Ook het verdrogen van de laatste veldbloemen (in de wegkanten) zal invloed hebben op komende generaties bijen, vlinders en co.

Het verdrogen van de laatste veldbloemen zal invloed hebben op komende generaties bijen, vlinders en co.

En van de aanplant van Demir (een pluim!) staat meer dan driekwart te sterven, ook al omdat men dikwijls om welke reden ook pas laat in het voorjaar ging planten ...

Alle hoop opgeven is uiteraard geen optie. We hebben 'tools' zoals men dat tegenwoordig zo lichtvoetig noemt: kantelstuwen om het water op te houden, wadi's op de geschikte plaatsen, bevloeiing, afkoppelen regenwaterleidingen van het rioolnet en regenwater meer laten infiltreren, ontharding, planten van bossen en meer bomen bij huizen, controleerbare drainagesystemen, meer droogtetolerante soorten, het is allemaal een vertrouwd woordgebruik geworden, maar het is te weinig 'op het veld' en het is meer dan tijd. Korter op de bal: onze reservaten moeten we vrijwaren met meer techniciteit, dat is dus mogelijk maar vaak niet makkelijk, met als voorbeeld de Scheldemeersen in Oudenaarde in Meander 2 van dit jaar. En wat info en druk bij het gemeentebeleid kan ook helpen, is waarschijnlijk zelfs broodnodig nu, ooit krijgen we een medaille om te willen meewerken, nu zijn we nog steeds eerder lastposten ...

En om te eindigen: de Franse boeren pikten het niet dat water voor de golfterreinen kon en er beregeningsverbod op hun velden was, een mooi voorbeeld van prioriteiten waar zij kozen voor beton in de buizen als oplossing. Wat kan bij ons nuttig zijn voor een iets doortastender beleid?

Norbert Desmet

Vervolg: De leemgroeve in het Volkegembos:

nieuwe natuur, nieuwe soorten voor de regio

In 1954 werd de eerste vergunning verleend voor het ontginnen van leem op het plateau van Mater-Volkegem, meer bepaald op het deel van de kouter van Volkegem dat de Boddeldrecht wordt genoemd. Nadat de steenbakkerij bij de groeve zelf stopte, ging de ontginning almaar verder; vandaag is de laatste af te graven zone in exploitatie.

Bespreking per ecotoop

NAAKTE LEEMBODEM

De nog maar net afgegraven leembodem wordt al snel en min of meer achtereenvolgens gekoloniseerd door algen, korstmossen en mossen; paddenstoelen, planten en allerlei invertebraten die van open bodem houden volgen al snel. Tot de vijf topsoorten behoren drie korstmossen, één mos en één paddenstoel. Van de waterschotstippelkorst is de groeve de eerste en vooralsnog enige vindplaats in Vlaanderen, ze is in België verder nog van één plek bekend in de Ardennen[7]. Moszomerkorst is enkel gekend van een paar locaties in de Kempen en in Wallonië van een plek in de Maasvallei. Beide soorten korstmossen zijn zeldzaam in Nederland. Gezoomd aloëmos is een warmteminnend mos dat in België verder enkel gekend is van de Maasvallei en in Nederland uitgestorven is. Het korstmos zwart leermos en de reebruine grondbekerzwam vervolledigen het vijftal topsoorten. Verder omvat deze soortengroep nog heel wat andere korstmossen (o.a. drie *Cladonia*'s), paddenstoelen, (vooral loop-)kevers en drie planten die de naakte bodem heel snel maar wellicht slechts tijdelijk koloniseren: bolderik, fraai duizendguldenkruid en eekhoorngras. De meeste soorten zijn eerder kalkminnend maar sommige zijn meer aan zure omstandigheden gebonden.

RUIGTE

Na de prille kolonisatie kan de successie allerlei richtingen uit. Een voor de hand liggende is ruigte, meestal de droge variant maar soms ook in de voedselrijke, vochtige richting. Deze groep heeft twee topsoorten: de micro-nachtvlinder peensmalsnuitje en de loopkever kleine leempriemkever. Deze laatste is in België enkel gekend van een paar oude vindplaatsen in de Limburgse Maasvallei[8]. Verder omvat de groep vier planten, drie andere micro-nachtvlinders, twee kevers, twee paddenstoelen en een bij.

JONG BOS

De open, net afgegraven grond kan ook zo goed als onmiddellijk gekoloniseerd worden door de pionierboomsoorten boswilg en ruwe berk. Dan vormt zich snel een dicht pionierbos dat op de voedselarme, eventueel kalkrijke bodem een deels andere biodiversiteit aantrekt dan het pionierbos op een bemeste uitgangssituatie aansluitend bij het Bos t'Ename s.s. Het gaat vooral om soorten die aan wilg en berk gekoppeld zijn, in mindere mate aan zwarte els. De sterk gemengd aangeplante delen zijn minder rijk. Het gaat om de grootste groep soorten van alle ecotopen die zich in de groeve hebben ontwikkeld. Daar zijn ook vijf topsoorten bij, elk uniek voor Vlaanderen in waarnemingen. be: de gordijnzwam *Cortinarius confirmatus*, de op berkenstammen voorkomende berkenhoutskoolzwam, de micro-nachtvlinder berkenopslagvouwmot, de snuitkever

Krijtlandwasplaat © Wim Veraghtert

Polydrusus flavipes en de elzennetwants. Verder bestaat de groep nog uit niet minder dan 21 zwammen, tien nachtvlinders en micro's, vijf kevers, vier planten, drie wantsen, twee korstmossen, twee spinnen, een mos en een slankpootvlieg.

(MATIG) VOEDSELRIJK GRASLAND

Maar de successie kan ook vrij snel naar een grasland leiden, al of niet onder konijnenbegrazing of door maaien. Als de uitgangssituatie nog vrij voedselrijk is door de kortstondige bemesting in de overgangsfase (zie hoger) ontstaat een dito grasland dat pas op termijn zal verschralen. Toch horen daar twee topsoorten bij, met name de micro-nachtvlinder loodlijnwortelmot en de snuitkever *Diplapion stolidum*. Een andere snuitkever, *Glocianus moelleri*, heeft hier op waarnemingen.be nog steeds zijn enige vindplaats in België. Verder telt deze groep nog zes andere kevers, vier micro-nachtvlinders, vier zwammen en de plant paardenbloemstreepzaad.

(MATIG) VOEDSELARM GRASLAND

Op de nutriëntenarme bodems in de groeve ontstaan door konijnenbegrazing, meestal aangevuld door maaien, relatief voedselarme graslanden, een zeldzaam geworden ecotoop in de Vlaamse Ardennen. De waarde ervan neemt toe met de leeftijd, dus ze kunnen enkel beter worden. Het historische Bos t'Ename s.s. is hoe dan ook rijk aan oud-graslandsoorten, vooral door de aanwezigheid van 39 schraallandpaddenstoelen, maar toch zijn vier soorten uit die rij enkel op de vrij jonge graslanden van de groeve aangetroffen: weidewasplaat, fijngeschubde en brede aardtong en leemknotszwam. De krijtlandwasplaat, één van de zeldzamere soorten uit deze groep, staat zowel op de wasplatengraslanden van het historische Bos t'Ename als op het oudste grasland in de groeve.

Deze soortengroep is acht topsoorten rijk waaronder geblokte zomervlinder, de paddenstoelen roze ruitertje en hoornbloemblad-schijfje en kaal leermos. Er behoren ook drie kevers toe: de loopkevers grote blauwe en variabele halmklimmer en de kortschildkever *Brachida exigua*. Van de laatste twee soorten is de groeve de enige vindplaats in waarnemingen.be. De achtste topsoort is de bokkenorchis, één van de acht soorten orchissen in de leemgroeve (daarnaast ook bosorchis, brede wespenorchis, grote keverorchis, rietorchis, bijenorchis, hondskruid en bergnachtorchis). Verder omvat de groep nog vier spinnen, drie nachtvlinders, drie bijen, drie extra paddenstoelen, twee vliegen, twee loopkevers, een wants, een landslak en een extra korstmos. Dat deze graslandjes door konijnen kort worden gehouden is een aparte ecologische factor in het geheel, onder meer omdat het thermofiel/xerofiel effect ermee wordt vergroot.

(MATIG) VOCHTIG LOOFBOS

Sommige spontaan ontstane bosschages in de groeve zijn inmiddels zo'n 40 jaar oud en trekken een biodiversiteit aan die volgens literatuur en expertenoordeel toch eerder al aan matuur bos wordt gekoppeld. Een beperkt aantal soorten wordt dan eerder aan relatief droog of relatief nat bos toegewezen, maar de meeste soorten zitten op de vochtschaal centraal, relatief vochtig. De belangrijkste reden hiervoor is wellicht dat deze bosschages van pioniersoorten snel zijn ontstaan, zich snel hebben gesloten en zo voor een relatief vochtig, eigen bosklimaat zorgen. Opvallend is dat in de bosschages in de eerder droge en de eerder natte sfeer telkens één topsoort aanwezig is (respectievelijk de gordijnzwam *Cortinarius squamosocephalus* en lipschaduwmos), maar niet in de veel grotere groep van matig vochtig loofbos. Tot deze laatste behoren niet minder dan veertien zwammen, twee kevers, een spin, een korstmos, een micro-nachtvlinder, een landslak en de zachte naaldvaren, opgedoken in de groeve maar (nog) niet in het historische Bos t'Ename s.s.

OPEN BOS EN BOSRAND

Bosdiversiteit is niet enkel gekoppeld aan bodem, vochtigheidsgraad en vegetatietype

maar ook aan bosstructuur. Zo komt in de leemgroeve Leruths tandpalpje voor, een spin die gebonden is aan zoogdiergangen in de bosbodem. Open bossen en bosranden hebben andere soorten dan donkere gesloten bossen. Soorten van het tweede type zijn in de leemgroeve vooralsnog nauwelijks vertegenwoordigd maar van het tweede type des te meer. De relatief kleine en ingesneden bosschages hebben in verhouding veel randen en ruigtes en graslandjes doen dienst als open plek tussen de bosschages in. Deze soortengroep heeft één topsoort, de dansvlieg *Drapetis bruscellencis*, waarvan de leemgroeve vooralsnog de enige vindplaats is in Vlaanderen volgens waarnemingen.be. Verder omvat de groep tien nachtvlinders en micro's, vijf zwammen, een spin, een vlieg en bochtige klaver. Er springen daarbij twee satijnzwammen in het oog die enkel in de lente worden gezien, namelijk voorjaarssatijnzwam en sleedoornsatijnzwam.

OP OF IN DOOD HOUT IN BOS

Sommige spontaan ontstane bospartijen, vanzelfsprekend vooral in de eerst ontgonnen zone, bevinden zich al volop in de vervalfase, vooral die met boswilg. Hierdoor is er al een groeiend aandeel staand en liggend dood hout aanwezig. Hoewel het historische Bos t'Ename uitzonderlijk rijk is aan organismen die daar aan gebonden zijn voegt de groeve toch nog vijftien soorten toe die toegewezen zijn aan beheergildes gekoppeld aan al of niet schimmelend, dood hout, schors en/of molm. Er zijn geen topsoorten bij maar wel twee soorten die in waarnemingen.be vooralsnog uniek zijn voor België: de bocheldansvlieg *Oedalea hybotina* en de snuitkever *Polygraphus grandiclava*. Verder omvat de groep negen zwammen, drie graafwespen en een bloemwants.

WASTINE

Heel wat soorten hebben een functioneel habitat dat verschillende elementen binnen en/of tussen verschillende ecotopen combineert. Ze maken b.v. een nest in kleine stukjes open grond in voedselarm grasland, maar foerageren veel op ruigte en in de bosrand dichtbij. In de leemgroeve komen veel van deze habitatvereisten ruimtelijk verweven voor in een ecotopencombinatie die we wastine noemen. Daar leven zes topsoorten: drie bijen (langsprietdwergwespbij, schermbloemzandbij en borstelgroefbij), de spin bodemkaardertje, de wants langvleugelnysius (enige vindplaats in België volgens waarnemingen.be) de graafwesp *Mimesa bruxellensis* en de blaaskopvlieg licht muisje. Tot de groep behoren verder telkens acht bijen en wespen, zes kevers, twee vliegen, een nachtvlinder en de al eerder genoemde heesterslak en zandsteekmier. Een speciaal geval is de aardloper, een zeldzame loopkever die leeft in konijnenpijpen met wat dood organisch materiaal, omringd door open grond en weinig tot niet bemest grasland.

OP OF IN MEST

Op de centrale wastine lopen paarden die uiteraard mest produceren maar bovenal zijn het de konijnen die via hun keutels een substraat vormen voor deze bijzondere soortengroep. Hij telt twee topsoorten: het mestpelsbekertje, een minuscuul zwammetje, en de veranderlijke mestkever. Verder bestaat de groep uit dertien zwammetjes die allemaal aan mest gebonden zijn, maar in grote meerderheid meer specifiek aan mest op voedselarme grond.

Een paar conclusies en aanbevelingen

De studie van de biodiversiteit van de groeve van Volkegem leidt tot een aantal vaststellingen die het gebied overstijgen en kunnen doorwerken in natuurontwikkeling en natuurbeheer op ruimere schaal. In tegenstelling tot veel andere gebieden waar nieuwe natuur wordt gecreëerd is hier niet gekozen voor een zo snel mogelijke realisatie van het uiteindelijke vegetatiebeeld. In een aantal zones was snelle bosvorming wel de optie, maar niet enkel via aanplanting van een mix van soorten maar ook via verbossing. Deze laatste zones met spontane bosvorming blijken rijker te zijn dan de eerste. De ruimtelijke differentiatie tussen nietsdoen, maaien en begrazen blijkt zijn vruchten af te werpen. Een eenzijdige keuze voor één beheersvorm zou wellicht minder biodiversiteit hebben opgeleverd. Ontgronden als maatregel voor verschraling heeft in de groeve een resultaat dat in de rest van het Bos t'Ename niet werd verkregen op in oorsprong vrij intensief bemest boerengrasland na 35 jaar maaien en afvoeren of 20 jaar begrazen. De graslandkwaliteit is verkregen na tijd te geven aan de natuurlijke successie en zonder het inbrengen van maaisel.

Uiteraard is het de bedoeling, zowel in het stadsbosdeel als in het natuurreservaatdeel, om de huidige biodiversiteitswaarde zo veel mogelijk te behouden en uit te breiden. Bij grasland, ruigte of wastine vraagt dat maai- en/of begrazingsbeheer, de evolutie van jong naar meer matuur bos gaat spontaan. Maar de grootste uitdaging ligt in het permanent aanwezig blijven van stadia uit de successie die normaliter verdwijnen, zoals naakte grond en jong bos. Aangezien de ontginning nog steeds verder gaat zitten we wat dat betreft nog een aantal jaar gebeiteld maar ooit stopt het aanbod van vers ontgonnen grond. Op

dat ogenblik zullen we er misschien moeten voor kiezen om de successie op beperkte schaal periodiek terug te zetten als we de soortengroep van open grond blijvend kansen willen bieden. Een vraagteken blijft vooralsnog welke soorten de voedselarme poelen zullen koloniseren.

Tussen het historische Bos t'Ename (en wellicht ook de Maarkebeekvallei) en de leemgroeve in het Volkegembos is er een wisselwerking. De groeve heeft ongetwijfeld een groot deel van zijn nu al omvangrijke biodiversiteit aan het naburige bosgebied (dat heel wat andere ecotopen incorporeert) te danken. Maar de relatie werkt ook almaar meer in de andere richting. De leemgroeve lijkt meer en meer een functie van bruggenhoofd te vervullen voor de kolonisatie van het Bos t'Ename s.s. en ongetwijfeld ook andere locaties in de omgeving. Heel wat soorten zijn eerst opgedoken in de leemgroeve en krijgen nu ook in het historische Bos t'Ename voet aan de grond zoals bergnachtorchis, donderkruid, tere zomervlinder en hermelijnvlinder in bosranden en groene zandloopkever en de mierencicades *Tettogometra laeta* en *virescens* in wastines. De laatste twee zijn voorbeelden van warmte- en droogteminnaars die meeliften met de klimaatopwarming en van daaruit geschikt wordende locaties in de omgeving opzoeken. En soms zorgt de groeve voor het terug opduiken van een soort die tot de historische flora van het Bos t'Ename heeft behoord maar er al lang weg is, zoals echte guldenroede. Boeiend allemaal, en uitdagend om op langere termijn te blijven volgen!

Nog een laatste bemerking: in de sterk gelijkaardige groeve van Roborst zijn grote kansen gemist voor natuurontwikkeling!

Guido Tack en Pieter Blondé

BRONVERWIJZING

7. Van den Broeck D., Van Dort K. W., De Wit D., 2016, Thelidium zwackhii, nieuw voor Vlaanderen. Met een veldsleutel voor de pyrenocarpe terrestrische lichenen van België, Dumortiera nr. 108, pp. 30-32
8. Desender K., Dekoninck W., Maes D. m.m.v Crevecoeur L., Dufrêne M., Jacobs M., Lambrechts J., Pollet M., Stassen E., Thys N., 2008, Een nieuwe verspreidingsatlas van de loopkevers en zandloopkevers (Carabidae) in België, INBO.R.2008.13

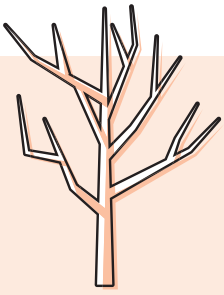

We delen in de rouw van

Zijn echtgenote Mia, zijn zonen Nick en Kurt en de hele familie De Meulemeester-Van Jole bij het overlijden van Guy De Meulemeester (°02-08-1948) te Gent op 05-09-2022. Guy De Meulemeester was in 1984 de stichter en bezieler van het Opvangcentrum voor Vogels en Wilde dieren te Merelbeke, beter bekend onder de benaming VOC Merelbeke. Hij was ook vele jaren bestuurslid van het Koninklijk Belgisch Verbond voor de Bescherming van de Vogels (KBVBV) en stond samen met enkele andere Nederlandstalige KBVBV-bestuurders aan de wieg van Vogelbescherming Vlaanderen, opgericht op 28 juni 2002. Met Guy De Meulemeester verliest Vogelbescherming Vlaanderen een bijzonder gedreven en gemotiveerde vogelbeschermer, een levende natuurencyclopedie, een fijne collega en een zeer goede vriend.

De familie en vrienden van Vic Wouters (°12-07-1932), overleden te Deinze op 27-06-2022. Vic was in 1968 één van de medestichters van de Wielewaalafdeling Schelde-Leie.

Hoge Buizemont

Nieuwsgierig naar de ongewone titel? Niet voor wie al een oplossing zocht voor gekwetste dieren en daarbij naar Merelbeke of naar Geraardsbergen moest. Daar zijn de dichtsbij gelegen opvangcentra voor vogels en wilde dieren. De Hoge Buizemont is het thuisadres voor die van Geraardsbergen en het voorwoord van Nancy Van Liefferinge nemen we hierna even mee. Uiteraard omdat zij met haar medewerkers onvermoeibaar doorgaan om soms hoge nood te lenigen, maar ook omdat in het jaaroverzicht 2021 merkwaardige lijnen te zien zijn.

We beseffen allemaal dat er heel wat dreigingen afkomen op de ons omringende natuur en dat vertaalt zich dikwijls in slachtoffers. We denken spontaan allicht aan egels e.a. bij het verkeer, maar er is zoveel meer. Er is ook de confrontatie van de moderne tuincultuur met de 'belagers': zo kan bij droogte een groepering kikkers de waterfilter van menig vijver verstoppen en gaan egels op zoek naar wormen in de buurt van kunstmatige bewatering. Daarbij durven ze putjes graven in het onaantastbare gazon in de buurt van de sproeikopjes, de snoodaards. Of ze geraken klem in die tuinen in de afrasteringsdraad van die versterkte vestingen of nog erger, ze ontmoeten die automatische grasmaaiers … Geen wonder dat ze in de top 5 staan van Nancy: in 2021 waren dat er 808! en daarmee een groot deel van de bijna 3000 binnengebrachte dieren. Een belangrijke oorzaak was ook een mysterieuze 'egelziekte,' veroorzaakt door de Corynebacterie, met als gevolg zweren en etterende huidletsels. Soms werden er vier per dag binnengebracht en een tijdrovende en vaak ondankbare opdracht! De toekomst voor de soort wordt bedenkelijk als men ook de soms giftige slakkenkorrels in rekening brengt.

Jonge bosuilen © SOS wilde dieren

Hoge aantallen hadden ook te maken met de vele buitenactiviteiten tijdens corona met dus vergrote trefkans om gekwetste dieren te vinden. En dan was er ook nog de grootste inbeslagname in hun geschiedenis, zomaar 200 dieren op één dag. Met de regelmaat van een klok blijven die illegale 'collecties' opduiken en de internethandel is daar zeker niet vreemd aan. Even een kerkuiltje kopen, dat lukt nog wel, maar na enige tijd is dat een duur muizenetend probleem geworden in plaats van dat aangename gezelschapsdier waarvoor het gekocht werd … en dan nog gezwegen van al die hondjes en katten ea. die de corona-eenzaamheid moesten verdrijven.

Benieuwd naar de rest van de dieren- top 5: in volgorde haas (48) en wild konijn (28) met daarnaast ree (22!) en steenmarter (20). In die zin is de lijst 'modern', want ree en steenmarter zijn soorten die het de laatste jaren steeds beter deden en dat vertaalt zich in stijgende aantallen.

Bij de reeën zijn dat meest verkeersslachtoffers die dan dikwijls 's nachts moeten opgehaald worden, maar ook soms in tuinen waar ze komen vast te zitten, we lezen dat er een reeën- interventieteam van vrijwilligers dan klaar staat, met ook dierenartsen. En bij de vogels: daar de houtduif op één (212), dan de merel met een piek van 137 waar het Usutu-virus voor wat tussen zat, aangevuld door tal van jonge vogels, oa. gepakt door de kat … Dan volgt de Turkse tortel (124, dus ook goed ingeburgerde soort) en de kauwen (122) ook een soort al jaren in opmars, tot ergernis van veel huiseigenaars: kauw in de schouw = een probleem! En dan nog de huismus (94) op plaats 5. Bij de roofvogels, ook al trouwe klanten, staat toch wat verrassend de bosuil met 33 hulpbehoevende vogels aan de top. Ook daar helemaal kaderend in de 'statistiek' want de soort heeft zich sedert einde vorige eeuw bijzonder goed aangepast aan ook de menselijke omgeving in parken, bosjes, boomgaarden en bewoning en is kwetsbaar in het verkeer en door opsluiting in schouwen en gebouwen.

Toch mogen we niet euforisch worden met de 'nieuwe' soorten, de druk op de natuur is alsmaar groter en te dikwijls onderschat, met op kop de afbouw van het landschap en verder het gekende refrein: beton, gif, droogte, ontbossing … Een voorbeeld dat kan tellen: de steenmarter stijgt in de slachtofferstatistiek, doet het dus 'goed', maar tegelijk is de bunzing vrijwel volledig verdwenen van de lijst verkeersslachtoffers, maar dus vrijwel ook als soort in Vlaanderen op pakweg dertig jaar tijd!

Steun kan men in de opvangcentra zeker gebruiken, via lidgeld, bijdragen of hulp in daden (verzorging, kooien, vervoer enz): contact via info@soswildedieren.be of 0468 28 23 68 of Hoge Buizemont 211, Geraardsbergen. Die ploeg is het samen met alle andere in Vlaanderen meer dan waard!

Norbert Desmet

CURSUS
Natuurverkenner

NatuurpuntOudenaarde*Plus* organiseert in 2023 een cursus Natuurverkenner in Oudenaarde/ Wortegem-Petegem.

De cursus Natuurverkenner is een interactieve en wervelende instapcursus voor wie van de natuur houdt. Er is geen enkele voorkennis vereist, enkel je enthousiasme telt.

We voorzien twee theorielessen en trekken voor de rest zoveel mogelijk naar buiten, de natuur in. In een tiental unieke activiteiten van april tot september 2023 nemen ervaren natuurgidsen je mee naar natuurgebieden in eigen streek en dompelen ze je onder in de wondere wereld van onze wilde planten en dieren. De excursies en de twee theorielessen gaan meestal door op zaterdagvoormiddag.

Meer info verschijnt in de volgende Meander.

BOOMKWEKERIJ DE BOCK

Boomkwekerij DE BOCK

Wij zijn specialisten in

Sierheesters, Rozen, Bamboes, Vaste planten, Coniferen, Sierbomen, Haagplanten, Fruitbomen

Pelikaanstraat 89, 9700 Oudenaarde - Nederename

Tel: 055/30.24.80 (bedrijf)
Fax. 055/31.35.83

CORINSURE

Verzekeringsmakelaar met een hart voor mens, bedrijf en natuur

FSMA 0690.996.524

Albert Saveryslaan, 27 - 9800 Astene
gsm: +32 476 222 983 • dirk.corrijn@corinsure.be
https://www.facebook.com/Corinsure.be

Graafwespen

Bijenwolf, man

Vraag aan de doorsnee Natuurpunter om een soort graafwesp te noemen, en je krijgt waarschijnlijk een "eh ..." te horen. De naam 'bijenwolf' of 'vliegendoder' zal misschien wel een belletje doen rinkelen. Nochtans vormen de *Crabronidae* binnen de superfamilie *Apoidea* een soortenrijke familie. Hoog tijd dus om ze wat beter te leren kennen.

Graafwespen kennen een sterke variatie in grootte. Er zijn zwarte wespjes van 3 mm tot de 2,5 cm grote harkwesp (*Bembix rostrata*, die in onze contreien trouwens niet voorkomt). De benaming 'graafwespen' dekt niet volledig de lading, want er zijn heel wat soorten die niet in de grond graven, maar voor hun nest een holte benutten of uitknagen in houten stengels, of zelfs een gaatje in een muur of ander gesteente. In mijn tuin heb ik er al in het holle uiteinde van bamboestokken teruggevonden. Zoals de traditie het wil kennen ook graafwespen nestparasieten, zoals goudwespen, sluipwespen en sluipvliegen. Het genus *Nysson*, zelf ook een graafwesp, gebruikt het nest van een andere graafwesp.

Dat nest kan ééncellig zijn, of meercellig lineair (zoals bij metselbijen).

De verschillende soorten hebben een solitaire levenswijze en de jacht op insecten voor hun kroost met elkaar gemeen. Sommige jagen op een variatie van insecten (wantsen, vliegen, cicaden, ...), terwijl andere zich toespitsen op één insectensoort. Het meest gekend is daarbij wel de

Nysson Trimaculatus

Bijenwolf, vrouw

bijenwolf (*Philanthus triangulum*), die op honingbijen jaagt.

Crabronidae zijn verwant aan *Ampulicidae* (kakkerlakkendoders) en *Sphecidae s.s.* (langsteelgraafwespen), maar worden vanuit fylogenetisch oogpunt toch best als zelfstandige familie genoteerd. Naar entomologische traditie zijn er voor de indeling in (sub)families en genera ook verschillende taxonomische inzichten (voer voor specialisten). In ieder geval, zoals bij alle *Apoidea* reikt het pronotum (het halsschild) niet tot aan de tegulae (vleugelschubjes). Wereldwijd zijn er al een 9000-tal soorten gekend, in België een 170-tal. Graafwespen komen in diverse biotopen voor: van droog en warm, tot bos en vochtige gebieden.

De meeste volwassen graafwespen gebruiken nectar als voedselbron. Met hun korte tong bezoeken ze dan vooral schermbloemen en composieten. Als je 's zomers berenklauw in bloei vindt, tref je er gegarandeerd graafwespen op aan. Een goed moment om ze te fotograferen, de ammoniakgeur van de plant moet je er maar bijnemen.

Welke genera en soorten vinden we courant bij ons terug?

Een genus dat je 's zomers zeker zal kunnen waarnemen is dat van de zogenaamde blokhoofdwespen (*Ectemnius*). Zeker op schermbloemen te zien, indien niet foeragerend dan wel parend. Het zijn middelgrote wespen met een gele tekening op het achterlijf en meestal ook op de borst, die nestelen in dood hout of plantenstengels. Zeker vanuit bovenaanzicht wordt hun benaming 'blokhoofd' duidelijk, verwarring kan eventueel wel met *Crossocerus*, hoewel die kleiner is (zie verder). Het is geen sinecure om de verschillende soorten *Ectemnius* te onderscheiden. De vorm van de antenne en de kleur van de clypeus (goud- of zilver) kan determinerend zijn, maar verder gaan we daar hier niet op in. *Ectemnius continuus* is bij ons het meest voorkomend, en makkelijk te herkennen aan typische, lange doorns aan de middentarsen (=het laatste deel van de het middelste potenpaar). Op zicht ook herkenbaar aan een onvolledige gele tekening op de tergieten. *Ectemnius lapidarius, E. cavifrons, E. lituratus* en *E. cephalotes* zijn enkele andere blokhoofden die algemeen zijn.

Even terzijde: dit genus heeft ook een rockverleden als begeleidingsgroep van Ian Dury (& the Blockheads).

Een heel mooie graafwesp is *Gorytes quinquecinctus,* een middelgrote wesp met roodbruine poten en vijf gele banden op het achterlijf. Verwarring is mogelijk met *Gorytes laticinctus,* die wel minder algemeen is.

Gemeenschappelijk is dat de binnenrand van de ogen naar boven toe uit elkaar wijkt.

Het genus *Gorytes* heet in het Nederlands 'cicadendoders', waarmee hun prooi duidelijk is.

Het genus *Harpactus* kent in de Benelux twee soorten, waarvan alleen *Harpactus tumidus* hier als zeldzame soort te vinden is. *Harpactus tumidus* is een insect met een roodzwart achterlijf met enkele witte vlekken, bij oppervlakkig zicht lijkend op een bloedbij. Ik had het geluk er de voorbije zomer eentje te kunnen fotograferen in de Reytmeersen.

Gorytes quinquecinctus

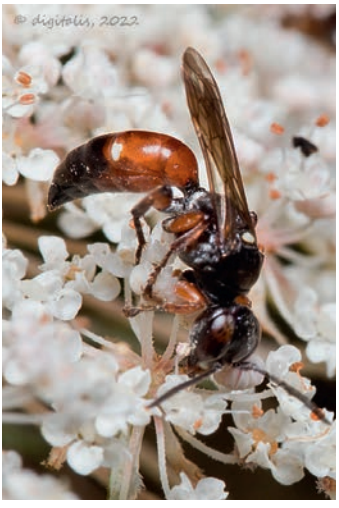

Harpactus tumidus

Geelbuikknoopwesp

Groefbijendoder

Argogorytes mystaceus

Kleine zeefwesp

We kunnen zeker ook niet voorbij aan het genus *Cerceris*, de knoopwespen. In het veld zijn ze gemakkelijk te herkennen omdat alle achterlijfsegmenten ingesnoerd zijn. Wereldwijd zijn ze het soortenrijkste genus graafwespen. Bij ons vinden we vooral *Cerceris arenaria* (grote snuittorrendoder), *Cerceris quadricincta* (geelbuikknoopwesp) en *Cerceris Rybyensis* (de groefbijendoder)

Het nest wordt bevoorraad met snuitkevers, maar ook met andere kevers of bijen.

De grote snuittorrendoder en de geelbuikknoopwesp zijn zeer gelijkend. Het onderscheid zit in het uiteinde van de antennes: bij de geelbuikknoopwesp ontbreekt lange beharing.

Argogorytes mystaceus is herkenbaar aan de smalle gele banden op het achterlijf, wat deze een eerder zwart uiterlijk geeft. Voor de botanisten: Argogorytes is bestuiver van de vliegenorchis (*Ophrys insectifera*).

Zeefwespen, genus *Cabro*, vallen op door de voorschenen van de mannetjes. Die zijn sterk verbreed en gestippeld of gestreept, wat aan een zeef zou moeten doen denken. Ik zie er veeleer een schild in, maar de benaming 'schildwespen' is natuurlijk voor een andere familie gereserveerd. Het lijkt mij alleszins niet erg handig om dergelijke uitgroei met je mee te moeten sleuren. Het zal wel dienen om te vrouwtjes te imponeren ('ik wil de grootste hebben...'). Die vrouwtjes lijken trouwens erg op andere graafwespen zoals *Ectemnius*.

We kennen hier 3 soorten: de grote zeefwesp (*Crabro cribarius*), de kleine zeefwesp (*Crabro peltarius*) en de bleke zeefwesp (*Crabro scutellatus*). De grote zeefwesp is groter dan de kleine (er zijn nog zekerheden in de wereld), en heeft minder gele tekening op het borststuk. De bleke zeefwesp heeft, ondanks zijn benaming, minder gele tekening. Het zijn diertjes die vooral in de bodem nestelen, zoals in leem of aan de rand van een poel. Ik had het geluk de voorbije zomer bleke zeefwespen te vinden aan de rand van zo een poel, druk bezig met het verzamelen van slankpootvliegen, voedsel voor hun kroost.

De al vermelde bijenwolf (*Philanthus triangulum*) en gewone vliegendoder (*Mellinus arvensis*) zijn wat lichaamsvorm en kleur betreft ook gelijkend, maar je kan ze toch goed onderscheiden aan de tekening op hun gezicht: de bijenwolf heeft een opvallende gele drietand of kroon als tekening, en de vliegendoder een drietal gele strepen die loodrecht op mekaar staan.

Nysson zijn koekoeksgraafwespen, het zijn dus kleptoparasieten

Gewone vliegendoder

Potterbakkerswespen

van andere graafwespen. Ze leggen dus hun eitjes in hun nest, en de latere larve eet dan de andere eitjes en prooi op.

Nysson spinosus is hier een algemene soort, *Nysson trimaculatus* zeldzaam.

Spieswespen (*Oxybelus*) vinden we ook jaarlijks terug op schermbloemen en distels. Vooral *Oxybelus bipunctatus* (3 tot 6 mm) is algemeen. Spieswespen hebben een doorn achteraan op het propodeum, maar hun benaming hebben ze te danken aan het feit dat ze hun prooi (vliegen) aan hun angel spiesen.

Het mannetje van de kameelhalswesp (*Lestica clypeata)* is een opvallende verschijning door de versmalling van de kop waardoor hij achteraan een nek lijkt te hebben. Het vrouwtje heeft dat echter niet, waardoor het erg op een *Ectemnius* spec. lijkt.

Het genus *Crossocerus* kent heel wat soorten bij ons, die moeilijk in het veld te determineren zijn. Ze hebben ofwel een volledig zwart achterlijf, ofwel met enkele gele vlekken. De bekendste is wel *Crossocerus quadrimaculatus,* de (te waarderen) steekmuggendoder, met veel gele tekening op het achterlijf. Verwarring van dit genus is zeker mogelijk met *Lindenius albilabris.* Het mannetje van deze soort kan je echter herkennen aan de gebogen metatars van de middenpoten. *Crossocerus* vind je wel eens op bladeren, waar ze honingdauw (bladnectar) oplikken.

Er zijn nog heel wat kleine, grotendeels zwarte graafwespjes, die we hier niet allemaal kunnen bespreken. Wie je zeker in elke tuin vindt zijn bladluizendoders (*Pemphredon).* Die zijn uiteraard altijd welkom.

Verder heb je ondermeer *Passaloecus, Mimumesa* en *Diodontus.*

Potterbakkerswespen *(Trypoxylon)* zijn gemakkelijk te herkennen aan het smalle, zwarte achterlijf dat ver buiten de vleugels uitsteekt. Hun naam komt van het feit dat ze hun cellen met een propje afsluiten. Spinnen vormen hun prooi.

Als slot wil ik vermelden dat ik dit artikel met een onderliggend gevoel van frustratie heb geschreven. Na de verzopen zomer van 2021 hebben we nu een aangebrande natuur gezien. Ik stel zowel in mijn tuin(tje) als in onze natuurgebieden vast dat zowel het aantal als de variatie aan insecten bijna letterlijk gedecimeerd is. Dat geldt zeker ook voor de graafwespen. Wat zal er ons aan natuur resten als dit zo verder evolueert?

We zullen de moed er maar in houden. Volgende keer: rare snuiters!

Johan Raes (tekst & fotografie)

Steekmuggendoder

Pemphredon

Kroniek van een definitieve bescherming:

Kasseiwegen als streekerfgoed

Dat de Vlaamse Ardennen pretenderen om zich het mooiste landschap van Vlaanderen te noemen heeft het te danken aan het unieke reliëf, de vrij uitgestrekte bossen, de open ruimtes, de typische stadjes en dorpen, de verspreide houtkanten en knotbomen en de schitterende uitzichten. En daar horen ook die typerende kasseiwegen bij. De klassering van tientallen kilometers kasseiwegen in en om de Vlaamse Ardennen is een ingrijpende gebeurtenis geweest, die een langdurige impact (gehad) heeft op het imago en de uitstraling van deze streek .

MOW als beschermer van ouderwetse wegen

Waarom de milieubeweging zich dan wel geroepen voelt om deze archaïsche verbindingen te bewaren? In zijn statuten stelt de regionale milieuvereniging, nu het Milieufront Omer Wattez (MOW) zich tot doel om "**het leefmilieu, het landschap, het natuur- en cultuurpatrimonium te beschermen en te verbeteren.**" En daar maken volgens ons ook die oude steenwegen een essentieel deel van uit. Ooit bekeken als symbool voor de achterstand van de Vlaamse Ardennen, maar vandaag alom geprezen om hun authenticiteit als uniek streekpatrimonium. Let wel: hierbij hebben we niet enkel de weg als dusdanig, maar ook het omliggende landschap op het oog: dikwijls liggen die wegen in een schitterende omgeving. Vooral op de hellende stroken zijn ze omgeven door biologisch waardevolle bermen met historische begroeiing en karakteristieke planten en dieren. Hier en daar staan ook eeuwenoude merkbomen langs de baan.

Met de Haaghoek als strijdtoneel

De proloog van het verhaal speelde zich af in de Huisepontweg. te Kruisem. Na protest van SOW weigerde de bevoegde minister Guy Verhofstadt om de vergunning af te leveren voor de betonnering van deze steenweg. Begin de jaren 90 vond het gemeentebestuur van Brakel dat de kilometerslange verbindingsweg tussen de dorpen Sint-Kornelis-Horebeke en Zegelsem een regelrechte schande was voor een fiere, moderne gemeente. Een krakkemikkige weg met plompe en scheve porfierknollen was hen een doorn in het oog. Liever dan de weg te herstellen, werd een stevig dossier klaargestoomd om de laatste oubolligheid in Brakel te vervangen door een effen betonbaan. Eind 1992 lagen de plannen uitvoeringsklaar en stonden de bulldozers om het hoekje om de kasseien op te scheppen.

Paterberg, Kluisbergen © Robin Vanheuverswyn

Enkele (vooral jongere) Zegelsemnaren vonden dit een grote zonde en klopten uiteindelijk aan bij de toenmalige Stichting in de Kattestraat te Oudenaarde. In een memorabele hoorzitting pleitten wij in een tjokvolle Café de Drijhaard onomwonden voor het behoud en het herstel van de steenweg. Daar, tussen een meerderheid van tegenstanders en andersdenkenden, groeide het besef dat dit lot ALLE kasseiwegen in de streek te wachten stond.

Een inventaris voor de Minister

Unaniem besloten de bestuurders van SOW (Stichting Omer Wattez, nu MOW) om het onderwerp **globaal** aan te pakken. Niet enkel de Haaghoek, maar ook al die andere bedreigde stroken wilden wij samenbundelen in een dossier. In enkele avondlijke vergaderingen met betrokken wieler- en wandelclubs uit de streek, tekenden wij alle nog bestaande kasseiwegen uit op een topografische kaart, in het totaal ongeveer 46 km. Samen stelden wij een summier bundeltje op met onze argumenten. En op 9 januari 1993 werden wij in Brussel op het kabinet ontvangen door Johan Sauwens, de Minister die bevoegd was voor Monumenten en Landschappen. Het voorstel viel direct in goede aarde bij een minister, die ons als oud-Wielewaler en wielerfanaat, bijzonder genegen was. Letterlijk zei hij: "Ik heb oor voor jullie vraag en vind het een uitstekend idee. Vandaag nog geef ik de opdracht door aan mijn Administratie om een volledig dossier hierover op te stellen. Jullie horen er zeker nog van".

Naar een definitieve erkenning.

Het kasseidossier werd opgesteld en afgehandeld door streekgenoot Geert Van der Linden. Het resultaat mocht ge-

zien worden en omvatte, na wikken en wegen, nog goed 27 kilometer kasseiwegen. Deze ultieme keuze werd in een Ontwerp voor Ministerieel Besluit gegoten en begon zijn lange weg naar de wettelijke bescherming.

Begin maart 1995 was het huiswerk af en werden wij door Het Nieuwsblad, de toenmalige organisator van de Ronde van Vlaanderen, op de Heizel uitgenodigd bij de persvoorstelling van de zoveelste Ronde. Daar en toen ondertekende Minister Sauwens formeel het Ministerieel Besluit en op 25 maart 1995 verscheen het Besluit in het Belgisch Staatsblad: de klassering was een feit.

Welke zijn de belangrijkste kasseimonumenten?

In het totaal omvat de lijst 25 kasseistroken, zowel vlakkere wegen als hellingen, verdeeld over 12 gemeenten (zie lijst onderaan). Achteraf zijn daar nog de Lippenhovestraat (in Velzeke), de Lange Munte (in Scheldewindeke) en de Jagerij (in Mater) aan toegevoegd. Samen goed voor 28 stroken van 32 km. Voor de nabije toekomst zie ik nog 3 nieuwe kandidaten: de Lange Ast in Huise, de heraangelegde Berg ten Houtte in Schorisse en de Rampe in Kwaremont.

Zevenentwintig jaar later: wat als?...

De geklasseerde kasseiwegen hebben de Vlaamse Ardennen alvast geen toeristische windeieren gelegd. Sindsdien zijn deze wegen uitgegroeid tot een ware hype onder het zeer brede publiek. De Ronde is zonder meer de jaarlijkse wielerhoogdag in Vlaanderen en ver daarbuiten geworden. De klassering had een enorme impact op het imago van de streek. Hierdoor ontstond een vruchtbare kruisbestuiving tussen de kasseiwegen en de wielerkoersen. Zonder die wielerklassiekers was deze erkenning er wellicht niet gekomen en anderzijds hadden deze koersen hun glans en glorie verloren zonder die *cobblestones*.

Sinds enkele jaren hangt boven de Lippenhovestraat, de eerste kasseistrook in de Ronde, een veelzeggend spandoek; "Hier begint de Ronde. De kasseien maken de koers !"

Ludieke huldiging met zowaar 3 medailles voor Milieufront Omer Wattez vrijdag 9 sept. '22 in de kerk van Zegelsem. Marc, Paul en Robin met hun eerste medailles ooit ?

Met MOW als pionier en stormram

Dat de milieuvereniging MOW als voorganger en bezieler aan de oorsprong lag en figuurlijk meer dan één steentje bijdroeg tot de klassering, daar mogen wij fier over zijn. Wij hopen dan ook dat dit natuur- en cultuurpatrimonium in perfecte toestand mag behouden blijven, tot eer en glorie van onze streek. Laten wij voor altijd de authenticiteit van de Vlaamse Ardennen bewaren en koesteren en mogen de Kasseifeesten in Zegelsem nog lang een succesverhaal zijn en blijven.

info@milieufrontomerwattez.be
paul.van.ceunebroeck@telenet.be
MOW 0476 17 07 67
Paul Van Ceunebroeck 0468 29 96 66

Ministerieel Besluit van 25 maart 1995

Volgende kasseiwegen, met inbegrip van de bermen vervat in het openbaar domein worden als monument beschermd en dit omwille van het algemeen belang, gevormd door de industrieel-archeologische, historische, wetenschappelijke en sociaal-culturele waarde:

Anzegem (Kaster) – Avelgem (Kerkhove)
1 Varentstraat, 2 km
Kruishoutem
2. Nokere; Nokeredorpstraat, 0,3 km
3. Wannegem-Lede: Huisepontweg en Wannegemdorp, 1,85 km
Oudenaarde
4. Eine: Doorn, 1,65 km
5. Melden: Steengat "de Koppenberg", 0,4 km
6. Volkegem, Mater, Ename: Holleweg, Kattenberg, Beaucarnestraat, Zwijndries, 2,75 km
7. Mater: Ruiterstraat, 0,8 km
8. Mater: Karel Martelstraat, Matersplein, Kerkgate, 2,6 km
Kluisbergen
9. Kwaremont; Broekestraat, Schilderstraat "de Oude Kwaremont", 1,5 km
10. Kwaremont: Ommegangstraat, 0,45 km
11. Kwaremont: "Paterberg", Paterbergstraat, 0,35 km
Ronse
12. Ronse: Oude straat "de Oude Kruisberg", 0,47 km
Maarkedal
13. Etikhove: Donderij, Hof te Fiennestraat, 1,25 km
14. Etikhove: Taaienberg, 0,5 km

15. Etikhove: Steenbeekdries, Stationsberg, Mariaborrestraat, 1,9 km
16. Maarke-Kerkem: Eikenberg, 1,2 km
17. Etikhove: Etikhoveplein, Etikhovestraat, Gieterijstraat, 0,4 km

Brakel

18. Zegelsem: Sint-Ursmarusstraat, Teirlinckstraat, "Zegelsemdorp", 0,8 km
19. Zegelsem: Haaghoek, 1,05 km

Horebeke

20. Sint- Kornelis- Horebeke: Haaghoek, 0,85 km

Zwalm

21. Sint- Denijs- Boekel: Molenberg, 0,25 km
22. Dikkele: Brouwerijstraat, Dikkelsebaan, 0,25 km

Zottegem

23. Velzeke: Paddestraat, 2,3 km

Geraardsbergen

24. Geraardsbergen: Muur, 0,5 km
25. Moerbeke: Bosberg, 0,35 km

Met MOW als pionier en stormram

Wij hopen dat dit natuur- en cultuurpatrimonium in perfecte toestand mag behouden blijven, tot eer en glorie van onze streek. MOW is dan ook bijzonder vereerd met de erkenning door de organisatoren van de Kasseifeesten te Zegelsem. Op vrijdag 9 september 2022 werden drie MOW'ers die toen in dit dossier actief waren opgenomen in de 'Orde van bescherming kasseipatrimonium': Paul Van Ceunebroeck, die toen voorzitter was, Marc De Jonghe (toen secretaris) en Robin Vanheuverswyn (toen eindredacteur).

Paul Van Ceunebroeck

Een lichtpuntje

Door de stijgende energieprijzen hebben een aantal gemeentebesturen al laten weten dat de nachtelijke verlichting in hun gemeente deze winter een pak minder zal zijn, en ook winkels en bedrijven laten weten de lichten meer te doven. Vanaf het weekend van 16-18 september branden in de voetbalstadions de lichten minder lang. Vanaf 19 september werden langs de Waalse autostrades de lichten gedoofd vanaf 22 uur tot 5 uur. Laat ons meteen maar hopen dat we deze winter ook maar gespaard blijven van de kitscherige kerstverlichtingen! Door deze maatregelen zal – noodgedwongen – hier en daar de nacht weer een beetje nacht kunnen worden. Misschien kunnen we dan ook weer wat genieten van het zicht op de sterrenhemel. In streken waar 's nacht nauwelijks verlichting is, kan men met het blote oog gemakkelijk 3000 à 3500 sterren waarnemen, in België valt dat terug op een gemiddelde van 600 sterren.

Licht speelt in de natuur een belangrijke rol en er gebeurde al veel onderzoek naar de invloed van kunstlicht op nachtactieve dieren zoals vleermuizen en nachtvlinders. Bij lichtpollutie maakt men een onderscheid tussen de rechtstreeks, bedoelde verlichting zoals straatverlichting en anderzijds de zogenaamde skyglow of de verstrooiing van het licht in de hemel. Ondertussen heeft 88% van Europa te lijden van lichtpollutie. We kennen allemaal wel de satellietbeelden waarop Vlaanderen 's nachts als één lichtvlek te zien is. Wereldwijd werden er ondertussen een aantal Dark Sky Reserves aangeduid (zie https://www.darksky.org/our-work/conservation/idsp/reserves/).

In een recent artikel vestigen wetenschappers nu de aandacht op de samenstelling van het kunstlicht. Veel dieren zijn namelijk vooral gevoelig voor het blauwe deel van het spectrum (golflengte 380-450 nm). Het probleem is dat dit door de klassieke satellietbeelden niet opgepikt wordt. De wetenschappers vergeleken daarom foto's die de astronauten in het ISS met hun digitale camera namen in de periodes 2012-2013 en 2014-2020. Ze stelden vast dat er in het lichtspectrum een verschuiving optrad naar witte LED verlichting met daarin een groter aandeel blauw licht. Hoewel LED verlichting veel zuiniger is, kan het dus onbedoeld voor grotere negatieve biologische effecten zorgen. Bovendien zorgt, paradoxaal genoeg, LED verlichting soms voor méér licht: net omdat het goedkoper is doet men er nog maar een lichtje bij ... Het zal dus zaak zijn om bij de keuze van LED verlichting te kiezen voor lampen die weinig blauw licht produceren. In augustus vernietigde de Raad voor Vergunningsbetwistingen de vergunning die werd afgeleverd door de Oost-Vlaamse deputatie voor de verlichting langs het fiets- en wandelpad tussen Lokeren en Eksaarde dat dwars door de Daknamse Meersen en de Lokerse Moervaartmeersen loopt. De raad vindt dat er onvoldoende verzekerd wordt dat de verlichting geen schadelijke gevolgen heeft voor de natuur in de omgeving.

Voor wie nu al bang wordt in het donker: een literatuurstudie (2020) in opdracht van de provincie West-Vlaanderen toonde aan dat er geen rechtstreeks verband kan worden gelegd tussen het niveau openbare verlichting en criminaliteit. Laat het een geruststelling zijn dat minder licht dus niet noodzakelijk minder veiligheid betekent maar wel ten goede komt van al het nachtelijk dierleven.

Rik Desmet

Lezing De natuur in ... met Joeri Cortens

Er is het boek. Een beetje anders dan de andere boeken. Over een gezin dat regelmatig de natuur intrekt.

Vol avonturen die inspireren en doen wegdromen. Bol van scherpe observaties, weetjes en inzichten in de natuur van de Lage Landen.

Nu is er de lezing. Een beetje anders dan andere lezingen. Natuur blijft de groene draad, maar met een vleugje humor, een streepje muziek en een tikkeltje theater krijgen de vertellingen meer kleur dan een zonsondergang op een zwoele zomeravond.

Kortom een gezellige avond voor het hele gezin.

Joeri werd in 1976 geboren te Herentals, groeide op in de bossen en heiden van de Kempen en werkte jarenlang als veldmedewerker bij het Departement Biologie van de Universiteit Antwerpen. Sinds 2006 is hij educatief medewerker bij Natuuracademie. Joeri is intussen tot een BV uitgegroeid, dank zij zijn interessante natuurpraatjes op radio en televisie.

Hij is ook de auteur van het prachtige boek 'De natuur in', waarin hij de lezer een jaar lang meeneemt op een avontuurlijke tocht door de natuur van de Lage Landen.

De lezing gaat door op 25/11/2022 van 20u00 tot 22u30 in GC de Munck, zaal Stampkot, Sportlaan 3 te Zwalm.

Er zijn drie tarieven van toepassing:
9,00€ als je vooraf online inschrijft.
10,00€ aan de kassa.
5,00€ kinderen tussen 6 en 12 jaar.

Je kan voor deze activiteit online inschrijven via https://www.natuurpunt.be/agenda/een-atypische-boekvoorstelling-de-natuur-met-joeri-cortens-56680

Vincent Decroock

KALENDER oktober 2022 - januari 2023

UUR VAN VERTREK/EINDE
PLAATS VAN AFSPRAAK
TOELICHTING
GIDS
BIJZONDERHEID
CONTACTPERSOON
ZEKER MEEBRENGEN

BC: Bezoekerscentrum Vlaamse Ardennen - Boembekemolen
FON: Floristisch Onderzoek voor het Natuurbehoud
GVG: Gidsen voor gidsen (samenwerking BC, NP-educatie en RLVA)
HRZ: Natuurpunt afdeling Herzele
HOU: Natuurpunt afdeling Houtem
JNM: Jeugdbond voor Natuur en Milieu
KBE: Kern Werkgroep bos t'Ename
KR: Natuurpunt afdeling Kruisem
KRB: Kern Rondom Burreken
MOW: Milieufront Omer Wattez vzw
NWB: Nationale Werkgroep Botanie
OUD: Natuurpunt afdeling Oudenaarde-*plus*
PWG: Plantenwerkgroep Natuurpunt Vlaamse Ardennen-*plus*
PAWG: Paddestoelenwerkgroep Natuurpunt Vlaamse Ardennen-*plus*
RLVA: Regionaal Landschap Vlaamse Ardennen
RO: Natuurpunt afdeling Ronse
TLES: Natuurpunt afdeling Tussen Leie en Schelde
TW: Trage Wegen vzw
VA: Natuurpunt afdeling Vlaamse Ardennen
VA-plus: Natuurpunt Vlaamse Ardennen-*plus*
VUB: Vrienden van het Uilenbroek
VWG: Vogelwerkgroep Natuurpunt Vlaamse Ardennen-*plus*
WMB: Werkgroep Munkbosbeekvallei
WMBV: Werkgroep Maarkebeekvallei
ZV: Natuurpunt afdeling Zwalmvallei
ZWG: Zoogdierenwerkgroep Natuurpunt Vlaamse Ardennen-*plus*

Zaterdag 15 oktober

MOW: Dagwandeling van Ronse naar Oudenaarde (Dag van de Trage Weg)

- 9u - 17u
- Station van Ronse
- Stevige dagwandeling (±20 km) van het station van Ronse naar het station van Oudenaarde langs prachtige trage wegen. Onderweg voorziet MOW een hapje en drankje. Wie trekt zijn stoute wandelschoenen aan?
- Patrick Vandemenschbrugge
- Prijs 3 euro (MOW-leden) – 6 euro (niet-leden): onderweg koffie/thee en gebak inbegrepen. Inschrijven per mail naar info@milieufrontomerwattez.be. De inschrijving is pas definitief na overschrijving van het juiste bedrag op rekeningnummer BE84 9796 1861 3259 van Milieufront Omer Wattez vzw
- Eigen lunchpakket en drank voorzien. Geschikte wandelkledij en schoenen.

ZV: Werkdag Middenloop Zwalm

- 10u – 16u
- In functie van de uit te voeren werken. Mail contactpersoon voor opname in de mailinglist.
- Koen Gintelenberg; koen.gintelenberg@telenet.be
- Stevig schoeisel, werkhandschoenen

Zondag 16 oktober

TLES: Paddenstoelentocht

- 14u - 17u
- Hoek Gampelaeredreef - Krekelstraat. Beperkte parkeergelegenheid. Met de fiets geen probleem.
- Herfst dat zijn een dikkere jas, trekvogels, prachtige herfstkleuren, intense geuren, overvloed aan herfstvruchten, schuifelen door de bladeren maar ook ... paddenstoelen! Vruchtlichamen in de verrassendste vormen, kleuren en geuren. Ga je mee op ontdekkingstocht in deze mysterieuze wereld?
- Eddy Saveyn
- Eddy Saveyn, 0477 03 20 75, eddy.saveyn@gmail.com

BC: Oost-Vlaamse Molendag

- 10u - 18u
- Boembekemolen
- Op deze terrasdag zetten we de molen speciaal in de kijker. Ook de omgeving kan verkend worden dmv de uitgestippelde wandelroutes die gratis te bekomen zijn in de molen.

VA+ MOW + TW: Trage wegen wandeling te Kwaremont

- 14u -17u
- Kerk Kwaremont, Kwaremontplein
- Wandeling van 6 of 8 km langs trage wegen te Kwaremont, met aandacht voor erfgoed, natuur en landschap.
- Lucia Decuyper (6 km), Filip Keirse (8 km)
- Inschrijven noodzakelijk:
  8 km: info@milieufrontomerwattez.be
  6 km: https://www.natuurpunt.be/agenda/trage-wegen-wandeling-te-kwaremont-56552
  Maximaal 35 deelnemrs per wandeling. Onderweg is een tussenstop met een drankje voorzien, aangeboden door de gemeente Kluisbergen.
- Filip Keirse, filip.keirse@telenet.be 0487647901
- Goed (waterdicht)schoeisel

OUD: Paddenstoelenwandeling voor het gezin in het Koppenbergbos

- 14u – 17u
- Parking Koppenbergbos in de Oude Steenweg, Maarkedal (Nukerke) op de grens met de Hospitaalweg in Oudenaarde (Melden) (vlak bij N60)
- Gezinswandeling
- Koen Delva
- Inschrijven via website is aanbevolen
- Paul Cardon, 0474 39 02 77, cardon.paul@gmail.com

VA + VWG: Eurobirdwatch

- 8u tot ... ?
- Wordt bekend gemaakt op onze facebookpagina en website
- We staan op de uitkijk op onze trektelpost(en) en speuren de lucht af op zoek naar migrerende vogels. Dat doen we simultaan met nog vele TTP's in Europa.
- Dimitri Van de Populiere
- https://www.facebook.com/groups/vwgvap en http://www.vwg-vlaamseardennenplus.be/
- dimitrivandepopuliere@hotmail.com
- Verrekijker, warme kledij

Dinsdag 18 oktober

BC: Cursus Klimaatverkenner, les 3 Samen voor inspirerende & duurzame oplossingen

- 19u30 - 22u30
- Boembekemolen

Info: https://www.natuurpunt.be/agenda/cursus-klimaatverkenner-brakel-54949
Vincent Decroock; vincent.decroock@natuurpunt.be

Donderdag 20 oktober

BC: Lezing Toekomstbeelden Natuurpunt

20u - 22u
Boembekemolen, Boembeke 18, Brakel
Hoe kan een Vlaanderen in harmonie met de natuur er in 2050 uitzien? Hoe plaatsen we de natuur weer in het hart van de samenleving? In vijf toekomstbeelden toont Natuurpunt het landschap waarin de natuur opnieuw floreert en we weer samenwerken met de natuur.
Diemer Vercayie, medewerker Beleid bij Natuurpunt
Filip Hebbrecht, filip.hebbrecht@natuurpunt.be

Zondag 23 oktober

VA: Paddenstoelenwandeling in het Kluisbos

9u30 – 12u30
Parking recreatieoord, Poletsestraat 56, 9690 Kluisbergen
Deze herfstwandeling staat volledig in het teken van de paddenstoel. Peter neemt je mee in het Kluisbos en geeft uitleg bij de verschillende soorten en vormen die we tegenkomen. We nemen de tijd om alles in detail te bekijken, proeven, ruiken. De wandeling staat open voor iedereen die meer wil weten over deze bijzondere organismen. Voorkennis niet vereist.
Peter Van de Kerckhove
Inschrijven noodzakelijk via de website van Natuurpunt: https://www.natuurpunt.be/agenda/paddenstoelenwandeling-het-kluisbos-te-kluisbergen-56809
Lucia_Decuyper@hotmail.com
Geschikte wandelkledij en schoenen, een loep kan nuttig zijn om alle details te bekijken

TLES: een reis rond de wereld in 80 bomen

14u -17u
Ingang Plantentuin UGent Karel Lodewijk Ledeganckstraat 35 Gent
In de plantentuin en het Citadelpark laten we jullie kennis maken met bomen en struiken uit de vier windstreken. Boeiende verhalen en botanische weetjes zijn verzekerd.
Paul Geeroms en Geert Claeys
Reserveren verplicht via www.natuurpunt.be/activiteiten
paulgeeroms@telenet.be

BC: Gezinswandeling: Everbeekse Bossen

14u - 17u
Kerk van Everbeek-Boven
Koen Van Den Berge en Joris De Wolf
Karel De Vuyst; devuystkarel@gmail.com
Schoenen en kledij aangepast aan het weer

RO: Uitstap naar natuurpark Het Zwin in Knokke, wandeling door duinen, bos, schorre, slik en strand

10u -17u
Afspraak om 10u aan de ingang Zwin Natuur Park, Graaf Léon Lippensdreef 8, Knokke-Heist. Samendelend rijden wordt georganiseerd door gids die zelf echter niet rijdt maar wel als contactpersoon wil fungeren.
Een veelheid aan biotopen zorgen voor een veelheid aan vogels, planten, aangespoelde zeeorganismen enz. We maken een fikse en soms lastige wandeling aan een rustig tempo maar een goede conditie is toch vereist!
Philippe Moreaux, 0476 492 46, moreauxphilippe1951@gmail.com
Met een ticket (volwassen 12 euro/dag) heb je een hele dag toegang tot het gebied. De parking vooraan het natuurpark is elke dag open van 7u tot 19u. Parkeerticket (5 euro per dag) betaal je ter plaatse aan de parkeerautomaat op de parking. Meer informatie op de website www.zwin.be
Philippe Moreaux
Picnic, laarzen, verrekijker, telescoop.

Maandag 24 oktober

KBE: Werkdag Bos t'Ename

9u30 -12u en/of 13u30- 17u
loods, Boskant 56 te Oudenaarde.
Naast de maandelijkse gezinswerkdag op de laatste zaterdag van de maand wordt er eveneens elke laatste maandag een werkdag georganiseerd. De werkzaamheden gaan van hakhout afzetten tot hooien.
Eddy De Bock, 0474 77 00 54 thebockfamily@hotmail.com
Goed schoeisel of laarzen en werkhandschoenen.

Vrijdag 28 oktober

BC: Cursus Natuurgids Zwalm

9u-12u / 13u-16u
1. Boembekemolen 2. Duivenbos, Ransbeekstraat 1, St Antelinckx
1. Gidsvaardigheden 1 - Dirk Fiers

Meer dan 100 soorten vogels en meer dan 60 soorten dagvlinders waarnemen in 1 week tijd? Meer dan 300 dagen zon per jaar en een zwembad?

Vakantiewoning Casa Mata Spaanse Pyreneeën

10% korting voor leden van Natuurpunt
(behalve in juli en augustus)

Alle info: www.casamata.info

2. Excursie paddenstoelen parkbos - Frederik Dierickx
- https://www.natuurpunt.be/agenda/cursus-natuurgids-zwalm-54159
- Sylvie Decoster: sylvie.decoster@natuurpunt.be

Zaterdag 29 oktober

TLES: Samen werken in en voor de natuur

- Je wordt verwittigd via mail
- Elke laatste zaterdag van de maand werken we in één van onze natuurgebieden. Iedereen is welkom om een handje toe te steken. Meld je aan via vynckeville@telenet.be Je krijgt dan telkens een bericht om te weten waar we aan de slag gaan en wat het werk inhoudt.
- Eddy Vervynck

KBE: Gezinswerkdag Bos t'Ename

- 9u -12u en/of 13u30- 17u
- loods, Boskant 56 te Oudenaarde.
- Elke laatste zaterdag van de maand wordt er gewerkt in Bos t'Ename, van hakhout afzetten tot hooien.
- Pieter Blondé, 0488 36 22 79 pieterblonde@hotmail.com en Guido Tack, 0474 90 02 30 guido.tack1@telenet.be
- ☑ Goed schoeisel of laarzen en werkhandschoenen.

BC: Cursus Klimaatverkenner, deel 4

- 14u - 17u
- Boembekemolen
- Excursie als afsluiter van deze boeiende opleiding.
- Info: https://www.natuurpunt.be/agenda/cursus-klimaatverkenner-brakel-54949
- Vincent Decroock; vincent.decroock@natuurpunt.be

Zondag 30 oktober

BC: Reuze Wafelenbak @ Boembekemolen

- 10u - 18u
- Ter plaatse + afhaal (laatste bestellingen vrijdag 28/10)
- 5€ voor 3 dubbele wafels / 5€ voor 1 dubbele wafel + koffie/thee
- Wim & Carla, carlaverdonckverdonck@hotmail.com of 0472898170
- ☑ Een lege maag

Maandag 31 oktober

KBE: Werkdag Bos t'Ename

- 9u30 -12u en/of 13u30- 17u
- loods, Boskant 56 te Oudenaarde.
- Naast de maandelijkse gezinswerkdag op de laatste zaterdag van de maand wordt er eveneens elke laatste maandag een werkdag georganiseerd. De werkzaamheden gaan van hakhout afzetten tot hooien.
- Eddy De Bock, 0474 77 00 54 thebockfamily@hotmail.com
- ☑ Goed schoeisel of laarzen en werkhandschoenen.

NOVEMBER 2022

Dinsdag 8-15-22 en 29 november en dagtocht 3 december

TLES en VWG : cursus 'roofvogels' met uitstap met bus naar verdronken land van Saeftinghe

- 19u30-22u15
- Zaal Grammene
- Tijdens deze bijzonder populaire cursus worden prachtige beelden getoond van onze roofvogels. In de theorielessen behandelen we hun ecologie, de relaties die ze hebben met hun omgeving, trek en lichaamsbouw. Ook de bedreigingen komen aan bod. De hoofdbrok is determinatie. Het is vaak moeilijk om roofvogels juist op naam te brengen. We leren de cursisten stap voor stap hoe ze hierbij te werk moeten gaan en wanneer ze welke soort mogen verwachten. Daarbij wordt uitgebreid aandacht besteed aan de belangrijkste determinatiekenmerken. We eindigen met een busreis naar het verdronken land van Saeftinghe waar we de opgedane kennis kunnen toetsen aan de praktijk.
- Koen Leysen | Natuurpunt Natuuracademie (ook voor de busuitstap)
- 55 €/leden Natuurpunt en 70 €/niet-leden (incl. busuitstap). Inschrijven verplicht via www.natuurpunt.be/agenda
- Koen.bilcke@gmail.com

Zaterdag 5 november

KRB: werken in de natuur

- 9u – 12u30
- Groenstraat in Horebeke
- Met een enthousiast team maaien, knotten, wegen onderhouden, hagen scheren... Prettig, ontspannend werk, goed voor lichaam en geest!
- Ludo Vanderlinden, 0479 46 69 37, contact@burreken.be Graag een seintje als je komt.
- ☑ Stevige schoenen of laarzen en werkhandschoenen.

Zondag 6 november

MOW: De oven warmgestookt

- 14u – 18u
- Hofke Ter Musse, Mussestraat 4 in Etikhove
- Frisse wandeling van ca 7 km door winters Etikhove met archeologe Nancy Lemay. Zij vertelt over de geschiedenis van de Bossenareheuvel en -molen, de sporen van de eerste landbouw en eeuwenoude landschapselementen. Afsluiter met soep en ovenkoekjes recht uit een oude bakoven.
- Nancy Lemay van Stones en Stories
- Prijs 16 euro (MOW-leden) of 18 euro (niet-leden) inclusief soep en ovenkoek. Inschrijven per mail naar info@milieufrontomerwattez.be. De inschrijving is pas definitief na overschrijving van het juiste bedrag op rekeningnummer BE84 9796 1861 3259 van Milieufront Omer Wattez vzw.

Vrijdag 11 november

TLES: lezing 'Verrassende vlinders' door Rik Desmet

- 20u – 22u30
- Zaal Ter Wilgen, Poelstraat Deinze
- Verrassende vlinders: fladderen door het vlinderleven, met aandacht voor

een paar onbekende aspecten. Lezing naar aanleiding van het nieuw boek van Rik.
Rik Desmet

Zaterdag 12 november

KR: Beheersdag Grootmeers

8u30 - 12u
Groot hekken aan Trekweg langs Schelde
Werken op natuurreservaat Grootmeers
Er wordt aan de deelnemers soep aangeboden. Gelieve een seintje te geven indien u deelneemt.
Eddy Van Den Abeele 0474 62 20 52
Werkhandschoenen, bijl of hakmes, (ketting)zaag

KBE: herstwandeling Bos t'Ename met aansluitend spaghettifestijn en fuif

Wandeling 14u-17u,
Spaghettifestijn 17u30-22u
Fuif vanaf 21u30
Wandeling: Provinciaal Archeologisch museum Ename- Lijnwaadmarkt 20, Ename-Oudenaarde
Spaghettifestijn + fuif: parochiehuis Ename (achter de kerk)
We combineren opnieuw de herfstwandeling met ons jaarlijks ledenfeest. Na de wandeling kan je weer genieten van een heerlijke spaghettimaaltijd in de parochiezaal van Ename. Kaarten te reserveren via guido.tack1@telenet.be
Pieter Blondé, 0488 36 22 79 pieterblonde@hotmail.com en Guido Tack, 0474 90 02 30 guido.tack1@telenet.be
Goed schoeisel of laarzen.

Zondag 20 november

OUD: Natuurwandeling voor het gezin in de Reytmeersen te Welden

14u – 17u
Kerk Welden (Kruispunt M.Lambrechtstraat met Mandenmakersstr.)
Gezinswandeling
Jonathan Clerckx
Inschrijven via website is aanbevolen
Paul Cardon, 0474 39 02 77, cardon.paul@gmail.com
Goede wandelschoenen

KRB: herfstwandeling in het Burreken

14u - 16u30
Groenstraat in Horebeke
Het Burreken is mooi in elk seizoen maar de herfst heeft toch een zekere charme. De natuur komt tot rust, of toch niet helemaal? We zoeken uit hoe de natuur zich aanpast aan de naderende winter. We zijn benieuwd welke vogels en dieren er nog te spotten zijn.
Ludo Vanderlinden
Ludo Vanderlinden: 0479 46 69 37
Stevig schoeisel en eventueel ook regenkledij. Een verrekijker kan zeker van pas komen.

Vrijdag 25 november

BC: Cursus Natuurgids Zwalm

9u-12u / 13u-16u
De 3 sleutels, Mater
1. Werkmoment - Stavaza project 2. Les leven en overleven - Joeri Cortens
https://www.natuurpunt.be/agenda/cursus-natuurgids-zwalm-54159
Sylvie Decoster: sylvie.decoster@natuurpunt.be

ZV + Natuur&Zwalm: Lezing 'De Natuur in'

20u - 22u30
GC De Munck, Zaal Stampkot, Sportlaan 3, 9630 Zwalm
Zie aankondiging op p. 26
Joeri Cortens
Info: https://www.natuurpunt.be/agenda/een-atypische-boekvoorstelling-de-natuur-met-joeri-cortens-56680
Inkom: via online inschrijving: 9 €; aan de ingang van de zaal: 10 €; kinderen 6 - 12 jaar: 5 €
Vincent Decroock, vincent.decroock@natuurpunt.be

Zaterdag 26 november

KRB: Dag van de natuur

9u – 16u
Groenstraat in Horebeke
Nieuwe aanplantingen en onderhoud van de bramentuin.
Ludo Vanderlinden, 0479 46 69 37, contact@burreken.be
Graag een seintje als je komt.
Stevige schoenen of laarzen en werkhandschoenen. Lunchpakket. Er wordt soep voorzien.

KBE: Gezinswerkdag Bos t'Ename

9u -12u en/of 13u30- 17u
loods, Boskant 56 te Oudenaarde.
Elke laatste zaterdag van de maand wordt er gewerkt in Bos t'Ename, van hakhout afzetten tot hooien.
Pieter Blondé, 0488 36 22 79 pieterblonde@hotmail.com en Guido Tack, 0474 90 02 30 guido.tack1@telenet.be
Goed schoeisel of laarzen en werkhandschoenen.

Zondag 27 november

ZV: Dag van de Natuur: Boomplantactie

Vanaf 10u
Zwalmbeekweg (google mapscoördinaten: 50.817260, 3.778398, Brakel)
Aanplanten van bomen op een nieuw perceel. Iedereen krijgt 's mid-

FERYN
milieuconsulenten BV
www.ferynjan.be info@ferynjan.be

dags een drankje.
Koen Gintelenberg
Ter plaatse is er geen parkeergelegenheid, kom met de fiets of parkeer je wagen in de Watermolenstraat te Brakel
Koen Gintelenberg; koen.gintelenberg@telenet.be
Stevig schoeisel, werkhandschoenen, eventueel spade

Maandag 28 november

KBE: Werkdag Bos t'Ename

9u30 -12u en/of 13u30- 17u
Ioods, Boskant 56 te Oudenaarde.
Naast de maandelijkse gezinswerkdag op de laatste zaterdag van de maand wordt er eveneens elke laatste maandag een werkdag georganiseerd. De werkzaamheden gaan van hakhout afzetten tot hooien.
Eddy De Bock, 0474 77 00 54 thebockfamily@hotmail.com
Goed schoeisel of laarzen en werkhandschoenen.

DECEMBER 2022

Vrijdag 2 december

GVG: Digitaal Hoogte Model en Geoloket

14u – 17u
Secretariaat RLVA Veemarkt 27, Ronse
Het Digitaal Hoogtemodel is de verzamelnaam voor alle gebiedsdekkende hoogtegegevens van Vlaanderen waarover Informatie Vlaanderen beschikt. Ook het Geoloket wordt toegelicht. Wat kan dit voor jou als gids of beheerder betekenen?
Jan Bastiaens ambtenaar Onroerend Erfgoed
Inschrijven via sylvie.decoster@natuurpunt.be Deelnameprijs ter plaatse gepast te betalen: 3 euro
Griet Dewitte - griet.dewitte@rlva.be

Zaterdag 3 december

KR: Beheersdag Grootmeers

8u30 - 12u
Groot hekken aan Trekweg langs Schelde
Werken op natuurreservaat Grootmeers
Er wordt aan de deelnemers soep aangeboden. Gelieve een seintje geven indien u deelneemt.
Eddy Van Den Abeele 0474 62 20 52
Werkhandschoenen, bijl of hakmes, (ketting)zaag

Donderdag 8 december

TLES: Darwin, orchideeën en schimmels

20u-23u
Zaal 'ter Wilgen' Poelstraat Deinze
De spreker is Geert Claeys, gepensioneerd microbioloog en liefhebber van planten en fotografie. Hij raakte geboeid door orchideeën, een buitenbeentje in de plantenwereld. Er zijn meer dan 25 000 soorten en hun 'seks'-en voortplantingsleven is bijzonder. Charles Darwin, de ontdekker van de werking van evolutie, was de eerste om hierover een populair boek te schrijven. Wat ontdekte Darwin en wat wist hij toen nog niet over orchideeën? En die schimmels, wat komen die hierbij doen? De ontdekker hiervan, rond 1900 was een microbioloog.
Geert Claeys
Inkom 8 EUR, 6 EUR voor leden Natuurpunt en VELT

Vrijdag 9 december

BC: Cursus Natuurgids Zwalm

9u-12u / 13u-16u
Uitkerkse Polder
1. Les vogels in Uitkerkse Polder 2. Excursie Uitkerkse Polder
https://www.natuurpunt.be/agenda/cursus-natuurgids-zwalm-54159
Sylvie Decoster: sylvie.decoster@natuurpunt.be

Zaterdag 10 december

ZV: Werkdag Perlinkvallei

9u - 12u
Parking kerk Sint-Blasius-Boekel, Marlboroughstraat, Zwalm
Vincent Decroock; vincent.decroock@natuurpunt.be

OUD: Knotwerkdag in de Heurnemeersen

9 tot 12u en van 13u tot 16u. (aansluiten kan de ganse dag)
Sterrestraat (beneden) Heurne
Er worden knotwilgen geknot. Hout wordt verdeeld onder de deelnemers.
Indien later, telefoontje naar Davy Vooraf inschrijven indien ganse dag (soep over de middag)
Davy De Groote, 0485 62 82 26, dgdavy@gmail.com
zaag, bijl, werkhandschoenen

Zaterdag 17 december

Werkdag Middenloop Zwalm

10 - 16u
In functie van de uit te voeren werken. Mail contactpersoon voor opname in de mailinglist.
Koen Gintelenberg; koen.gintelenberg@telenet.be
Stevig schoeisel, werkhandschoenen

TLES: bomen knotten in Wontergem

Van 9u tot 16u
hoek Goedstraat-Guldestraat/Warandestraat. Kom je later, volg dan het pad langs de spoorweg naar de

something ellis
GRAFISCH ONTWERP
GSM 0479 433 711 // ELLIS.DEVUYST@GMAIL.COM // WWW.SOMETHINGELLIS.BE

meersen.
- De knotwilgen worden op voorhand geknot door de werkgroep. Alle grote takken worden verzameld als brandhout, met het sprokkelhout maken we een takkenwal. Het hout wordt op het eind van de dag verdeeld onder de helpers, neem in dat geval best een aanhangwagen mee.
- Koen Houthoofd, 0470 55 02 36
- ☑ Werkhandschoenen en laarzen. Lunchpakket.

Zondag 18 december

RO + VWG: Vogeltocht naar de Uitkerkse Polders

- 8u / terug in Eke 18u30
- Kerk Eke om 8 uur (of 9u15 aan bezoekerscentrum Uitkerkse Polder (Kuiperscheerweg 20, Blankenberge)
- We wandelen in de voormiddag door de polders en gaan op zoek naar de verschillende overwinterende ganzensoorten. We hopen de kleine rietgans te spotten.We picknicken in het bezoekerscentrum NP. In de namiddag plannen we een strandwandeling bij laagtij of een duinenwandeling (afhankelijk van aanwezigheid van sneeuw-, ijsgors). We eindigen bij valavond in de polders en hopen dat de velduil present is.
- Ludo Van der Linden 0479/466937
- vanderlinden.lu@telenet.be
- ☑ warme kledij, waterdicht schoeisel, verrekijker, telescoop (eventueel), picknick.

TLES: frisse neuzenwandeling in Wontergem

- 14u - 16u30
- Kerk Wontergem
- De formule van de traditionele frisse neuzenwandeling is ondertussen bekend: een fikse wandeling van 5 km om je op te warmen en een paar korte stops met wat uitleg. Ideale afsluiter van het jaar
- Werner Dejonckheere – Jan Kindt

BC: Gezinswandeling: Verwarmende Winterwandeling

- 14u - 16u
- Boembekemolen, Boembeke 18, Brakel
- Heleen neemt ons mee op een verwarmende winterwandeling voor groot en klein. We maken kennis met versterkende kruiden van vroeger en nu om gezond de winter in te gaan. We sluiten af met krachtgevende drankjes: kruidige wijn voor de grotere liefhebbers, of "slent" voor de kleinsten onder ons.
- Veerle Van Der Kelen; veerle.vanderkelen@natuurpunt.be
- ☑ aangepaste kledij

Vrijdag 23 december

BC: Cursus Natuurgids Zwalm

- 9u - 12u
- De 3 sleutels, Mater
- 1. Les biodiversiteit en klimaat 2. Kerstmiddagmaal
- Benno Geertsma
- https://www.natuurpunt.be/agenda/cursus-natuurgids-zwalm-54159
- Sylvie Decoster: sylvie.decoster@natuurpunt.be

Maandag 26 december

KBE: Werkdag Bos t'Ename

- 9u30 -12u en/of 13u30- 17u
- loods, Boskant 56 te Oudenaarde.
- Naast de maandelijkese gezinswerkdag op de laatste zaterdag van de maand wordt er eveneens elke laatste maandag een werkdag georganiseerd. De werkzaamheden gaan van hakhout afzetten tot hooien.
- Eddy De Bock, 0474 77 00 54 thebockfamily@hotmail.com
- ☑ Goed schoeisel of laarzen en werkhandschoenen.

Zaterdag 31 december

KBE: Gezinswerkdag Bos t'Ename

- 9u -12u en/of 13u30- 17u
- loods, Boskant 56 te Oudenaarde.
- Elke laatste zaterdag van de maand wordt er gewerkt in Bos t'Ename, van hakhout afzetten tot hooien.
- Pieter Blondé, 0488 36 22 79 pieterblonde@hotmail.com en Guido Tack, 0474 90 02 30 guido.tack1@telenet.be
- ☑ Goed schoeisel of laarzen en werkhandschoenen.

JANUARI 2023

Zaterdag 7 januari

KRB: werken in de natuur

- 9u – 12u30
- Groenstraat in Horebeke
- Met een enthousiast team maaien, knotten, wegen onderhouden, hagen scheren... Prettig, ontspannend werk, goed voor lichaam en geest!
- Ludo Vanderlinden, 0479 46 69 37,

P.V.S. Pianotechniek
stemmen · herstellen · afregelen
paul@pvs-pianotechniek.be
Clemmenstraat 2 unit 10 · 9790 Wortegem-Petegem
tel.: 055 / 30 03 66

De Varen
UITVAARTCENTRUM Dierik & An
Hauwaart 37 - OUDENAARDE
Hoogstraat 63 - ZOTTEGEM
www.devaren.be 0478/303.960

contact@burreken.be
Graag een seintje als je komt.
☑ Stevige schoenen of laarzen en werkhandschoenen.

Woensdag 11 januari

VA-*plus* + VWG: Nieuwjaarsbijeenkomst VWG

- 20u
- Stedelijk centrum 'Amigo' te Heurne
- Op deze feestelijke bijeenkomst van de vogelkijkers uit de regio (of daarbuiten) geven we een jaaroverzicht van de waarnemingen uit onze regio en wordt ook tijd voorzien om bij te praten, ervaringen te delen, bij een hapje en een drankje.
- Graag op voorhand een seintje bij aanwezigheid. Voor het precieze programma en last-minute mededelingen kan je terecht op onze facebookpagina: https://www.facebook.com/groups/vwgvap/
- dimitrivandepopuliere@hotmail.com, 0473 52 13 44

Vrijdag 13 januari

BC: Cursus Natuurgids Zwalm

- 9u-12u / 13u-16u
- De 3 sleutels, Mater
- 1. Werkmoment - Stavaza project 2. Gidsvaardigheden 2 - Dirk Fiers
- https://www.natuurpunt.be/agenda/cursus-natuurgids-zwalm-54159
- Sylvie Decoster: sylvie.decoster@natuurpunt.be

Vrijdag 20 januari

MOW en VA-*plus*: Gezamenlijke nieuwjaarsreceptie van Natuurpunt VA-*plus* en Milieufront Omer Wattez

- 19u30 – 23u
- Zaal De Kroon, Dorpsstraat 12 te 9667 Horebeke
- We zetten het nieuwe jaar in met een hapje en een drankje.
- Graag vooraf een seintje aan MOW vzw, Dijkstraat 75 te Oudenaarde, tel. 055/30.96.66 of info@milieufrontomerwattez.be

Zondag 22 januari

TLES: startactiviteit in Machelen

- 14-17u
- Guldepoort Machelen (Zulte)
- Tradities moeten we in ere houden. Onze eerste activiteit van het jaar start in Machelen, we ontdekken met meerdere gidsen de natuurplekjes rond het centrum. Er is een speelse wandeling voor jonge gezinnen. We sluiten af met gratis pannenkoeken en geven een overzicht van alle nieuwe activiteiten.
- Meerdere gidsen
- Reserveren verplicht op natuurpunt.be/activiteiten
- Koen Houthoofd

Zaterdag 28 januari

KBE: Gezinswerkdag Bos t'Ename

- 9u -12u en/of 13u30- 17u
- loods, Boskant 56 te Oudenaarde.
- Elke laatste zaterdag van de maand wordt er gewerkt in Bos t'Ename, van hakhout afzetten tot hooien.
- Pieter Blondé, 0488 36 22 79 pieterblonde@hotmail.com en Guido Tack, 0474 90 02 30 guido.tack1@telenet.be
- ☑ Goed schoeisel of laarzen en werkhandschoenen.

Maandag 30 januari

KBE: Werkdag Bos t'Ename

- 9u30 -12u en/of 13u30- 17u
- loods, Boskant 56 te Oudenaarde.
- Naast de maandelijkese gezinswerkdag op de laatste zaterdag van de maand wordt er eveneens elke laatste maandag een werkdag georganiseerd. De werkzaamheden gaan van hakhout afzetten tot hooien.
- Eddy De Bock, 0474 77 00 54 thebockfamily@hotmail.com
- ☑ Goed schoeisel of laarzen en werkhandschoenen.

BIO SHOP

De Zonnebloem

Al meer dan 35 jaar vind je bij ons alles voor een gezonde levenswijze

Het grootste gamma biologische voeding in de streek, massa's alternatieve en fair trade geschenkartikelen

Steeds 10 % korting voor NP-leden op het ruimste aanbod natuurstudieboeken

Kom eens gezellig snuisteren in de Parkstraat 25, 9700 Oudenaarde
Tel. 055/31.64.30 e-mail: oudenaarde@bioshop.be www.bioshop.be

Esdoornhoutsknotszwammen zijn doorgaans slanker dan houtknotszwammen (ook wel dodemansvingers genoemd) die op meerdere soorten loofhout voorkomen © Ruud Lie

Wat je misschien nog niet wist over esdoorn

Mycoviolen

Onder violisten zijn de violen vervaardigd door Antonio Stradivari een begrip. De Zwitserse bosonderzoeker Francis Schwarze stelde een procedé op punt waardoor men violen kan vervaardigen die de kwaliteit van een Stradivarius naar de kroon steken. Hij gebruikt daarbij de glazige buisjeszwam en de esdoornhoutknotszwam die hout van respectievelijk spar en esdoorn aantasten, twee houtsoorten die gebruikt worden bij de vervaardiging van violen. Hierdoor wordt de dichtheid van het hout verlaagd. Door het afbraakproces worden de celwanden geleidelijk aan dunner maar de stijfheid van het hout blijft behouden. Vervolgens krijgt het hout een behandeling met ethyleenoxide om het afbraakproces te beëindigen. Een viool vervaardigd van zo'n aangetast hout was door een jury van experten niet te onderscheiden van een drie eeuwen oude Stradivarius.

Esdoornhoutknotszwammen vind je hoofdzakelijk op dode takken van esdoorn. Bij doorsnede zie je een wit vezelig weefsel met aan de buitenzijde een groot aantal zwart gekleurde holten (*peritheciën*) waarin de sporen gevormd worden. Via kleine openingen (*ostiolen*) kunnen de sporen naar buiten. In het voorjaar kan het oppervlak bedekt zijn met een grijsbruine laag van ongeslachtelijke sporen (*conidiën*).

Esdoornhoutknotszwam in het voorjaar met ongeslachtelijke sporen of conidiën. Ze vallen dan op met hun bleke toppen die bovenaan iets rozig of gelig zijn. Later op het jaar zijn ze volledig zwart en scheiden ze de zwarte rijpe sporen af © Wietse Jongsma

Giraffenholz

Esdoornhoutknotszwammen zie je meestal in groepen bij elkaar op één en dezelfde tak van een esdoorn. Het zijn echter vruchtlichamen van vele verschillende individuele schimmels. Elk individu, dat mogelijks paddenstoelen (= vruchtlichamen) produceert, bewoont met zijn zwamvlok (mycelium) een eigen gebiedje op de tak. Dat stukje tak wordt fel verdedigd tegen soortgenoten. Op de grens waar twee zwamvlokken of mycelia elkaar ontmoeten wordt een verdedigingsmuur opgericht van melanine (hetzelfde pigment dat onze huid, haar en ogen kleurt). Dat zien wij als dunne zwarte grenslijnen (demarcatielijnen) in het hout. De lijnen die je op de doorsnede van een tak ziet, lopen gewoon in het hout door. Elk schimmelindividu bezet een stukje van de tak. De productie van melanine is vooral typerend voor soorten uit de geweizwamfamilie (waartoe de esdoornknotszwam behoort) maar zien we eveneens bij gaatjeszwammen zoals het gewoon elfenbankje.

Na het doorzagen van een aangetaste esdoorntak en verwijderen van een deeltje van het buitenste hout met een mes zie je goed de verdeling van de koek. © Eddy Saveyn

Wie geregeld op stap gaat in een bos en oog heeft voor allerlei verschijnselen heeft zeker al onder esdoorn takken gevonden die een zwart vlekkenpatroon vertonen. De tekening doet denken aan de netvormige tekening van een giraf. Dit zwartgevlekte hout wordt in Duitsland '*Giraffenholz*' genoemd. Zaag zo'n tak maar eens door of snijd met je zakmes wat zwart weg en je ziet heel mooi de plekjes die elk individu van een esdoornhoutknotszwam veroverd heeft. Dit hout dat aangetast is door schimmelrot is bij houtbewerkers gewild voor de mooie tekening.

Esdoornhout dat aangetast is door esdoornhoutknotszwammen wordt in Duitsland bestempeld als Giraffenholz. © Eddy Saveyn

Nieuwe ziekte duikt op

Heel wat boomsoorten hebben het tegenwoordig niet onder de markt. Denken we maar aan de iepen (iepenziekte veroorzaakt door schimmels), essen (essentaksterfte veroorzaakt door het vals essenvlieskelkje), fijnsparren hebben te lijden onder droogte en vallen ten prooi aan een kevertje (letterzetter) en beuken en eiken hebben het eveneens moeilijk.

Recentelijk zien we ook bij esdoorns problemen opduiken. Hierbij gaat het om de roetschorsziekte veroorzaakt door de schimmel *Cryptostroma corticale,* afkomstig uit Noord-Amerika. Die ontwikkelt zich onder de schors waar een ruimte ontstaat van enkele mm dik. Hierin worden ongeslachtelijke sporen (*conidiën)* gevormd. Langs buitenaf zie je dat de bast op sommige plekken gezwollen is. Uiteindelijk vallen stukken schors af en kunnen de ongeslachtelijke sporen zich vrij in de lucht verspreiden naar andere esdoorns. Het lijkt erop dat aangetaste bomen altijd afsterven.

Andere esdoornsoorten (Noorse esdoorn, Spaanse aak) lijken minder vatbaar te zijn. Daar de sporen van de schimmel kunnen leiden tot longziekten moeten bij het verwijderen van een aangetaste esdoorn de nodige voorzorgsmaatregelen worden genomen: het nat spuiten bij het zagen, in plastiek verpakken bij vervoer en het hout op een veilige manier verwerken.

Na enkele warme en droge zomers valt vooral de gewone esdoorn ten prooi aan de roetschorsziekte. © Henry Kuppen

Geraadpleegde literatuur:

Coolia 3/2022, tijdschrift van de Nederlandse Mycologische Vereniging

Nature today 13 november 2009 en 19 september 2012

Eddy Saveyn

Koninginnenpage, een voedselmigrant?

Een iconische vlindersoort die koninginnenpage, en ze wordt de laatste tijd steeds meer gemeld uit tuinen. Vroeger was de soort schaars en gegeerd door verzamelaars, maar toch ook al eens op de wortels in de moestuin, de rupsen dan. Het valt op dat veel waarnemingen de laatste tijd in moestuinen gebeuren, waar venkel ondertussen een populaire groente geworden is, misschien vandaar? In Zwitserland zagen we de rupsen op een dakterras, vier verdiepen hoog, meerdere rupsen ook daar op jonge venkelplantjes en ook in de stadsmoestuinen ontbreekt de soort nog zelden. Een aanwinst, een uitbreiding? of mogelijks omdat op de landbouwbuiten stilaan de voedsel- en waardplanten gaan ontbreken. Ik moest al wat zoeken de laatste maanden om nog frisse wilde peen te vinden die vroeger toch gelinkt was aan de soort. Droogte en wegbermbeheer eisen hun tol? Wie weet meer?

Ook andere soorten schuiven op, van het bos naar de bewoning zoals de bosuil en de gaai en wellicht nog soorten die onder de radar blijven. Voor de gaai is dat wat logisch omdat veel plantsoen met oa eiken stilaan extra voedsel oplevert, maar de gaai heeft ook al lang de opportuniteit van de voedertafels en vetbollen ontdekt en broedt nu tot in de stad. Waar de bosuil van leeft is een raadsel, tenzij ratten en huismuizen zijn menu aansterken en ook vogels als zomertortel en spreeuw, die soms in redelijk aantal in braakballen en nestkasten in de stad worden aangetroffen. De 'stadsbosuil' wordt een opportunist maar doet het eigenlijk overal niet slecht, niet direct een voorbeeld van voedselmigrant dus? We moeten daar echter aan toevoegen dat het aantal jongen in de stad vrij constant is tegenover heel wisselende jaren in het bos, zoals dit jaar, waar er nauwelijks bosuilen tot broeden kwamen, waar 2021 dan wel een topjaar was (zie artikel Hoge Buizemont, blz 17). Boeiend toch?

En dan natuurlijk bij de nachtvlinders één soort die ik de laatste jaren in aantal zag toenemen: zwart weeskind, zo zwart als de stad kan zijn. Een liefhebber van nachtvlinder-smeer en van klimop en van binnenruimtes: meerdere waarnemingen gebeuren binnenshuis. In deurnissen (ook vaak rode weeskinderen daar) , tuinhuizen en in toiletten waar de venster constant openstaat zitten soms tot vijf tot tien zwarte weeskinderen. Grappig maar delicaat ook als je de bezoekers moet waarschuwen voor hen op het toilet en ... ze blijven onverstoorbaar zitten. Ze wisselen bovendien soms dagelijks in aantal en in grootte wat wil zeggen dat ze er een vaste pleisterplaats van maken ... een soort samenscholen van de buurtbewoners. Overigens een soort die minder op licht komt, eentje echt van de duisternis? Ook andere soorten 'verzwarten' in de stad, maar dan letterlijk, zo las ik ergens in een boek van Dave Goulson, met de peper en zoutvlinder als voorbeeld, iets wat blijkbaar Darwin ook al was opgevallen!

Wie weet meer? Er is ruimte in Meander!

Norbert Desmet

Rupsen van de koninginnenpage op venkel © Wim Van Glabeke

Lessen uit het 20 jaar lang tellen van uitvliegende laatvliegers (vleermuizen) aan de kerk van Ename

Om te weten hoe goed speciale soorten het doen worden verschillende soorten regelmatig geteld. Op de kerk van Ename zit al decennia en mogelijk al honderden jaren een kraamkolonie laatvliegers. De laatste 20 jaar werden de dieren van deze kolonie frequent geteld als ze uitvliegen. Wat lijken we daar te kunnen uit leren over deze kolonie en over de methodiek van het tellen?

Van laatvliegers is geweten dat ze in de lente kraamkolonies vormen met enkel vrouwtjes. We gaan er van uit dat elk volwassen vrouwtje één jong per jaar kan krijgen. Ook verblijven op kraamkolonies vaak jonge vrouwtjes van één jaar oud, en aangezien laatvliegers pas in hun tweede levensjaar geslachtsrijp zijn kunnen deze nog geen jongen krijgen. In de kerk van Ename verblijven soms één of enkele dieren op een ander deel van de kerkzolder, mannetjes? Alle dieren kruipen op deze kerk zo hoog als mogelijk, net onder de nokpannen of ze hangen aan de nokbalk. Bij verstoring door bv. licht kruipen ze zo snel als mogelijk weg tussen de nokbalk en de leien, zodat ze in de kerkzolder zéér moeilijk telbaar zijn. Dit in tegenstelling tot bv. ingekorven vleermuis die mooi zichtbaar blijft hangen bij beperkte verstoring van licht. De uitvliegende dieren zijn relatief makkelijk te tellen, zowel visueel als met behulp van een bat detector. Het moeilijkste zijn de dieren die als laatste uitvliegen. Zowel op deze als op enkele andere kraamkolonies is het bekend dat in de lente de laatste één à twee laatvliegers nog veel later uitvliegen dan de rest. Zijn dit de babysits die de jongen kalmeren als hun moeder uitvliegt? Daarnaast vliegt er regelmatig een gewone grootoorvleermuis uit de kerktoren of trap en enkele dwergvleermuizen uit de zijkant. Van watervleermuis is één keer een oud dood dier gevonden.

Algemeen valt op dat er de laatste 20 jaar een mooie stijgende trend is van het aantal laatvliegers. De laatste vijf jaar blijven de aantallen redelijk stabiel en lijken deze dus een plafond te bereiken. Net voor het begin van deze tellingen, in 2000, waren er zware verbouwingen aan de kerk, maar het is onduidelijk of het aantal dieren daarvoor hoger of lager lag. Een zoogdieren JNM kamp in juli 1989 telde minimum 7 uitvliegende dieren (mondelinge mededeling Rollin Verlinde), maar dat was geen totaaltelling. Uit de literatuur en uit transecttellingen in Bos t'Ename weten we dat laatvliegers gesloten bos vermijden. Ze verkiezen een gevarieerd landschap met veel afwisseling tussen open bossen (o.a. middelhoutbeheer), graasweide (waar de grazers niet ontwormd worden in de zomer ten voordele van mestkevers), hooiland en akkers, ecologisch beheerde tuinen doorspekt met houtige elementen. In het voorjaar eten ze veel meikevers die ze vinden bij meidoornhagen of meidoornstruweel aan bosranden of in wastines. Zouden de laatvliegers van de kerk van Ename geprofiteerd hebben van het natuurbeheer in Bos t'Ename waar op al deze landschapstypes wordt ingezet? Daarnaast valt het op dat er begin juli steeds een sprong zit in het aantal uitvliegende dieren. Een logisch fenomeen op kraamkolonies waarbij de jongen mee uitvliegen als ze groot genoeg zijn. Gemiddeld komt er tijdens de aantalsprong in juli net meer dan de helft in aantal dieren bij. Het lijkt er dus op dat niet elk vrouwtje op de kolonie succesvol een jong kan krijgen. Op zich is dit niet onlogisch, want niet elk vrouwtje wordt elk jaar zwanger, en niet elk geboren jong overleeft tot hij of zij zelfstandig kan meevliegen. Onverwacht echter is dat de laatste drie jaar er telkens exact 56% dieren bij kwamen. De afwisseling van warme droge jaren, een koud nat jaar en nu terug een warm droog jaar lijkt hier geen effect op te hebben.

De aantalsprongen op de kerk van Ename situeerden zich steeds tussen 28 juni en 10 juli (behalve een voor ons onverklaarbare uitzondering in 2013). De dit jaar in Vlaanderen gehanteerde teldata voor monitoring van laatvliegers van 1 tot 21 juli en van 15 juli tot 10 augustus lijken dus goed gekozen voor de Enaamse context.

Monitoring van vleermuizen wordt in Vlaanderen, net zoals in Ename, uitgevoerd met vrijwilligers. Sinds 2021 is hierbij financiele en personeelsondersteuning van Natuurpunt Studie, gefinancierd door het INBO.

Pieter Blondé, Daan Dekeuekeleire en Sanne Ruyts

Bijzondere **vogelwaarnemingen**

ZOMER 2022

De zomer is de periode waar de voorjaars- en najaarstrek elkaar ontmoeten. Terwijl in juni nog bosrietzangers en wespendieven arriveren, beginnen de steltlopers alweer in de omgekeerde richting te verschuiven. Deze zomer zal de archieven ingaan als een zeer droge en hete zomer. Al wordt dat misschien binnen enkele jaren aanzien als het nieuwe normaal.

We trappen af in juni. Op de Callemoeie zat een paartje geoorde fuut en een bontbekplevier. In Zulte zaten 4 bosruiters (ADVR) en vloog een koereiger (EDV) over. In de omgeving van de Leie werden ook zwartkopmeeuwen opgemerkt. Een jonge geelpootmeeuw zat aan het Sas in Asper (BDE). Een purperreiger zette poot aan de grond in het Dal (ADV). Een zwarte ooievaar vloog over St-Lievens-Houtem (PHE). Vier vale gieren vlogen over Zulzeke (PHU). Over Horebeke werd een rode wouw gezien (RVW). In Bos t'Ename werd een hop gezien (MME). In de Hospicebossen te Nazareth werd een zwarte specht opgemerkt (NVW). Alle waarnemingen van wielewaal situeerden zich in de Scheldemeersen tussen Zingem en Eke. Orpheusspotvogel werd gezien en gehoord in Vinkt (WAC) en Bos t'Ename (DDG). Een graszanger zat enkele dagen in Grotenberge (BVDA). Opvallend, de tweede waarneming van deze soort dit jaar. Er zijn nog maar 4 waarnemingen in de laatste 10 jaar bij ons. Een zingende appelvink werd gevonden in het Parkbos/Uilenbroek (AGO). In Horebeke werd een goudvink gehoord (BVDA).

In juli vond HVE een koppel witoogeenden op de Weiput te Zingem. Regenwulpen vlogen over Munkzwalm, St-M-Latem en Berchem. Over Leeuwergem vlogen 3 zwarte ooievaars (DGH) en 1 over Bos t'Ename (JDW). Een juveniele lepelaar gebruikte de Callemoeie als pitstop (BDE). Een grote groep van 10 koereigers tankte even bij op het Dal te Heurne (GMO). Een kleine zilverreiger werd gezien in Petegem-Leie (EDV). Nico Geiregat zag een overvliegende vale gier. Rode wouwen vlogen over Mater (LVDL) en de Langemeersen (LVDW). Zijn zwarte neefje werd ook op 4 locaties gespot. Aan Bos t'Ename werd een klapekster opgemerkt (Pieter Blondé). Een kruisbek zat in Breivelde te Grotenberge (JME).

Voor enkele soorten was het een goed jaar. Voor kwartel, kleine plevier, nachtegaal, roodborsttapuit was het één van de betere jaren van de afgelopen 15 jaar. Kokmeeuw kwam voor het eerst tot broeden in de regio. Bruine kiekendief broedde op minstens 5 locaties.

Bij winnaars horen ook verliezers, helaas. Help! Geen enkele matkop werd er nog gevonden! Deze 'moerasmees' is geen fan van de droogte en hitte en lijkt bij ons helemaal te verdwijnen Zomertortel, ja het laatste broedkoppel zijn we al enkele jaren kwijt. Ook voor geelgors en grote lijster was het *scharten* om nog zangposten of broedsels te vinden. Sprinkhaanzanger, spotvogel en bosrietzanger kenden ook een terugval in vergelijking met de vorige jaren. Al speelt hier mogelijk de broedvogelatlas een rol. In de vorige twee jaren werd namelijk intensief geïnventariseerd door de VWG en waren de meeste atlashokken dit jaar afgerond.

Augustus is altijd een pak drukker dan juli. De najaarstrek komt alweer op gang. De gierzwaluwen verlaten ons en nog een aantal soorten beginnen opnieuw te schuiven. Het sein om onze trektelposten terug te bemannen! Een juv. woudaapje zat op de Weiput (Björn Deduytsche), waar ook een zomertaling zat net als op het Dal (DDG). Op de Callemoeie zat een geoorde fuut, tot max. 5 bosruiters en 1 lepelaar. Twee vertrouwde gezichten vonden ook hun weg terug naar de regio: Pontische meeuw met de mankepoot en een Pool met gele kleurring (NGE). BWI zag 4 zwarte ooievaars over Eine. Een juveniele kwak dook op in Bachte (PJD) en Machelen (VLO). Purperreigers werden gezien in de Langemeersen, Paddenbroek en over St-M-Latem. In Eke zat een kleine zilverreiger (CSN). Een visarend vloog over Oudenaarde (TNA). In België zaten op een bepaald moment veel slangenarenden en HVE kon er ook eentje zien over St-M-Latem. Een juveniele grauwe kiekendief werd ook gespot in St-D-Boekel, waar ook een duinpieper voet aan de grond zette (HVE). Over Opbrakel vlogen 2 rode

Kruisbek © Patrick Feys

wouwen (DVC). Een zwarte zeilde over Michelbeke (DBO). Een draaihals werd gehoord in het Paddenbroek en later werd er ook nog een geringd (WAE, TLI), net als snor. TLI zag er ook tot 7 appelvinken! In Bos Ter Rijst zag DGE een zwarte specht. Een opvallende influx van bonte vliegenvangers op het einde van de maand zorgde voor 19 verschillende waarnemingen. Eind augustus werden goudplevieren op verschillende plekken gezien, net als paapjes. Voor deze laatste bleek het een topnajaar te zijn met het hoogste aantal waarnemingen van de laatste jaren.

Voor alle waarnemingen kan je steeds terecht op onze website en door te klikken naar waarnemingen. www.vwg-vlaamseardennenplus.be

Dimitri Van de Populiere

Eddy Eikelmuis Natuurbelevingspad & Speelnatuur

Steun ons project en bouw mee aan een belevingspad dat kinderen een topnatuurbeleving aanbiedt!

Rondom en in de Boembekemolen, in het hart van de Zwalmvallei, zijn tientallen vrijwilligers van Natuurpunt Zwalmvallei al jaren naarstig aan het werk. Ze bouwen er de oude watermolen uit tot een heus regionaal bezoekerscentrum voor de Vlaamse Ardennen. Een behoorlijk indrukwekkende ondermening die best veel voeten in de aarde en bijgevolg veel helpende handen nodig heeft.

Bij het Bezoekscentrum hoort uiteraard ook een aanbod voor kinderen en dit in de vorm van natuur om in te spelen en te ervaren. Eerst en vooral omdat in de natuur spelen gewoon zeer belangrijk is voor de gezondheid van kinderen en hun fysieke en mentale ontwikkeling. Ravotten in het bos, kampen bouwen, een natte broek in de beek, modderbotten, schrammen van bramen, vreemde soepjes en tal van onvergetelijke kinderavonturen, ... het zou voor alle kinderen mogelijk moeten zijn. Kinderen worden er niet enkel fitter en gezonder van, het stimuleert ook hun creativiteit, concentratievermogen en emotionele ontwikkeling. En dat willen we aanmoedigen en hiertoe mogelijkheden creëren rondom de Boembekemolen. Verder vinden we het ook belangrijk dat kinderen van jongs af aan een hart voor de natuur ontwikkelen. Bekend maakt hopelijk bemind. En door kinderen spelenderwijs inzicht aan te reiken over het belang van florerende natuur en een gezond leefmilieu hopen we dat zij (en hun ouders) er ook mee zorg voor willen helpen dragen.

En zo hield een werkgroepje enthousiaste vrijwilligers enkele jaren geleden de eerste wilde plannen voor 'Eddy Eikelmuis Natuurbelevingspad en Speelnatuur' boven de doopvont. Doel: de ontwikkeling van een mooie speelnatuurzone aan de Boembekemolen en de uitbouw van een educatief natuurbelevingspad in een lus van 2 km rondom de molen, met belevingselementen, weetjes, vragen en opdrachten. Als symbool kozen we voor de eikelmuis, een schattig, maar zeldzaam slaapmuisje dat nog beperkt voorkomt in deze contreien. 'Eddy' is ook de mascotte van JNM Zottegem, die soms de molen als uitvalsbasis gebruikt en wiens leden vlijtig hun steentje bijdragen aan de uitbouw van de speelnatuur en het natuurbelevingspad.

Al snel bleek dit alles echter niet enkel een complexere opdracht dan eerst ingeschat, onder meer door de regelgeving en de ligging op het kruispunt van drie gemeentes Zwalm, Brakel en Zottegem. Maar ook de (stijgende) kostprijs van de houten belevingselementen deed ons wel even schrikken. Een mooie openstellingssubsidie van het Agentschap voor Natuur & Bos (ANB), die dankzij de inzet van een beroepskracht van Natuurpunt onze kant opkwam, maakte dat we aan de slag konden. Maar van dit startbedrag moeten we nog 6000 euro zelf financieren als vrijwilligersvereniging en dat zijn best veel pannenkoeken om te bakken of pinten om te tappen.

En dus lanceerden we op 1 september een crowdfundingscampagne, waarmee we hopen om minstens 4500 euro op te halen. Als we daarin slagen voor eind oktober dan verdubbelt Streekmotor23, een initiatief van

Plan van het Eddy Eikelmuis pad

Streekfonds Oost-Vlaanderen, het opgehaalde bedrag!

Als dat lukt dan hebben we 9000 euro waarmee we twee van de geplande belevingselementen kunnen aanleggen. Het eerste is een klimsculptuur met onze mascotte Eddy Eikelmuis (kostprijs minimaal 2000 euro). Deze komt in de boomgaard, waar dit schattige muisje met zijn zorromaskertje ooit gesignaleerd werd. Het tweede is een balanceerparcours langs de oude bedding van de Zwalm (kostprijs minimaal 7000 euro). Dit zal de kinderen die het belevingspad volgen op een iets avontuurlijkere wijze vanaf het Mijnwerkerspad tot aan de poel brengen, die even verderop langsheen datzelfde pad ligt.

En zo komen we dus tot een warme oproep aan u, beste lezer: help ons om 4500 euro bijeen te halen voor eind oktober en steun ons project! Vanaf een gift van 40 euro krijgt u een fiscaal attest, waardoor u 45% van uw gift terugkrijgt via de belastingen. Concreet betekent dit dat wanneer u bv. 40 euro stort, u daarvan slechts 22 euro netto betaalt, de rest krijgt u terug. Als we er bovendien in slagen om 4500 euro op te halen en Streekmotor23 dat bedrag voor ons verdubbelt, dan zal die 22 euro die u netto betaalde 80 euro opbrengen voor het natuurbelevingspad. Of bijna het viervoud! Een mooi extra steuntje.

Storten kan via de QR-code hiernaast of via de pagina over het Eddy Eikelmuis Natuurbelevingspad op de website van Streekfonds Oost-Vlaanderen.

Alle beetjes helpen en ook de kleinste bijdrage is meer dan welkom!

Alvast hartelijk dank namens al onze vrijwilligers, en de vele kinderen en ouders die hopelijk weldra op belevingspad kunnen in onze mooie Zwalmvallei.

Kristel Cuvelier
(vrijwilliger en bestuurslid van Natuurpunt Zwalmvallei)

VACCIN TEGEN LYME OP KOMST?

In de Verenigde Staten is een grote test begonnen met een potentieel vaccin tegen de ziekte van Lyme. Het vaccin zou bescherming moeten bieden tegen de zes meest voorkomende stammen van de bacterie *Borrelia burgdorferi* die de ziekte van Lyme veroorzaakt. Geschat wordt dat een teek zich zo'n 24 tot 36 uur lang moet voeden met het bloed voor de bacterie zich verspreidt in het lichaam van het slachtoffer. Dat oponthoud geeft antilichamen die een gevaccineerd persoon heeft aangemaakt en die de teek opzuigt met zijn bloed, de tijd om de bacterie aan te vallen nog in het darmkanaal van de teek zelf. Daardoor kan de bacterie zich niet verspreiden. De ziekte van Lyme is een groeiend probleem. Uit een zogenoemde meta-analyse van een aantal studies blijkt dat 14,5 procent van de wereldbevolking antistoffen in het bloed heeft tegen de bacterie. Het aantal gevallen neemt toe en verwacht wordt dat dit in de toekomst zo zal blijven aangezien teken, die de Borrelia-bacterie verspreiden, hun woongebied uitbreiden, onder andere door de opwarming van de aarde.
(VRT Nieuws, 05-06-2022 en 11-08-2022)

DDT NOG STEEDS NIET WEG

Uit onderzoek in Nederland blijkt dat ringmussen nog altijd DDT in hun lijf dragen, terwijl dit insecticide al in de jaren 70 van de vorige eeuw verboden werd. Ook pimpelmezen en boerenzwaluwen hebben DDT en andere bestrijdingsmiddelen in hun lijfjes. De sterfte onder ringmussen en hun kuikens is relatief hoog, en een derde van hun eieren komt niet uit. Laboratoriumanalyse bij ringmussen leverde een cocktail op van 15 schadelijke stoffen. Ook DEET bleek breed vertegenwoordigd. Dat afweermiddel tegen muggen en teken wordt toegepast om insecten weg te houden bij paarden en andere landbouwhuisdieren. Koolmezen uit de stad bevatten dan weer vaker bestanddelen van anti-vlooienmiddelen. Mezen maken graag gebruik van huisdierharen om hun nestkom te bekleden. Honden en katten worden op allerlei manieren behandeld tegen vlooien en teken, en die insecticidenharen komen later in contact met de naakte huid van de jongen.
(De Levende Natuur, mei 2022)

KAMIKAZE GIERZWALUW

De ongewoon vroege hittegolf die Spanje dit jaar trof, leidde ertoe dat duizenden jonge gierzwaluwen zich uit ellende uit hun hete nesten laten vallen. Gierzwaluwen bouwen hun nest dikwijls in gaten in muren en dakconstructies. De felle zon maakt de temperatuur in de nesten ondraaglijk voor de jongen, die zo vroeg in het jaar nog niet groot genoeg zijn om weg te vliegen. In hun wanhoopspoging vallen de gierzwaluwen op de grond en raken ze ernstig gewond of sterven ze. Hetzelfde gebeurde in juli 2019, toen een hittegolf in Spanje eveneens honderden jonge vogels het leven kostte.
(De Morgen, 19-06-2022)

IDEETJE VOOR BELGIË?

In Frankrijk kan je een kaart raadplegen die per gemeente aangeeft hoeveel pesticiden er in de landbouw gebruikt werden. De bedoeling van de kaart is om te gebruiken voor wetenschappelijk onderzoek en om te gebruiken als referentie voor het bepalen en evalueren van het nationaal en Europees overheidsbeleid. De Europese Unie heeft een plan klaar om tegen 2030 het gebruik van chemische en gevaarlijke pesticiden met de helft te verminderen om het verlies aan biodiversiteit en de sterfte van bijen en andere bestuivers tegen te gaan.
(https://solagro.org/nos-domaines-d-intervention/agroecologie/carte-pesticides-adonis?fbclid=IwAR30SXaP6NuoyGae-9P44l2S9t00euziqjeOmYfaBWxlsBwPbWCbKw0WFWIg)

BOOMINFARCT

Naast waterschaarste en hoge temperaturen tijdens hittegolven zijn ook gasembolieën een belangrijke oorzaak van het afsterven van bomen. Hittegolven in de zomer (en winter) zorgen ervoor dat luchtbellen de sapstroom verstoppen. Door de klimaatverandering krijgen bomen vaker te maken met embolie, en dus met afsterven. 70% van de bomen vertoont voor dit probleem een te lage tolerantie om bestand te zijn tegen intensievere droogten.
(Forêt Mail, juli 2022)

DERDE VAN VLAAMSE WATEREN MOET TEGEN 2027 EUROPESE NORM KUNNEN HALEN

Volgens de bijgewerkte stroomgebiedbeheerplannen zouden voor een derde van de Vlaamse waterlopen tegen 2027 alle werken moeten zijn uitgevoerd om aan de Europese normen te voldoen. Hoewel de normen al 22 jaar geleden werden aangekondigd, voldoet vandaag slecht één (!) van de 195 Vlaamse waterlopen eraan.
De Vlaamse regering focust voor een betere waterkwaliteit op landbouw, afvalwaterzuivering en ecologie. Voor de landbouw komt er tegen uiterlijk 1 januari 2023 een

juridisch kader dat de erosieproblematiek structureel aanpakt met de optimalisatie van teelten op gevoelige percelen, teelttechnische maatregelen en de aanleg van bufferstroken en kleine landschapselementen.
De regering maakt de komende vijf jaar 700 miljoen euro vrij om de lokale besturen financieel te ondersteunen bij hun rioleringsprojecten en subsidieert ook Individuele Behandeling van Afvalwater (IBA's) en nieuwe, innovatieve technieken. Nieuwe bebouwing zonder afvalwaterzuivering kan niet meer.
Voor de ecologie komen er gebiedsgerichte initiatieven zoals het aanpakken van vervuilde waterbodems en riooloverstorten en het hydrologisch herstel van waterlopen door hermeandering, oeverherstel en verontdieping.
De Watercoalitie, een brede groep milieuverenigingen die ijvert voor een ambitieuzer water- en droogtebeleid in Vlaanderen, reageert teleurgesteld op de beheerplannen van de Vlaamse regering wegens te weinig ambitie. Volgens de coalitie riskeert Vlaanderen zo, naar analogie met de stikstofcrisis, een heuse watercrisis.
(Vilt Nieuwsbrief, 11-06-2022)

EIKENPROCESSIERUPS

Het was opvallend hoe weinig eikenprocessierupsen er dit jaar in de vlinderval zaten. Mogelijks komt dit omdat de insecten een jaar of zelfs langer ondergronds kunnen doorbrengen. Ondertussen loopt in Nederland een experiment om de beestjes met paintballkogels te bestoken.
De onderzoekers schieten de rupsen niet uit de boom, maar gebruiken balletjes met daarin feromonen. Er komt zoveel geurstof vrij dat het voor de vlinders lijkt alsof het van alle kanten komt. Daardoor raken ze gedesoriënteerd.
(De Morgen, 12-07-2022, 30-08-2022)

GEELGORS EN GRASMUS BLIJ MET STRUWEEL IN AKKERLAND

Struwelen waren vroeger kenmerkend voor open akkerbouwgebieden. Het zijn relatief lage, struikachtige vegetaties die als kleine plukjes verspreid door het landschap liggen, veelal in overhoekjes of op andere, niet commercieel benutte grond. Veldstruweel heeft, in tegenstelling tot heggen en houtkanten, geen effect op de openheid van het landschap. Dit is bijvoorbeeld belangrijk voor akkervogels als de veldleeuwerik, die hoge opgaande vegetaties vermijdt.
Door de aanplant van 94 kleine vakjes met veldstruweel in een landbouwgebied in Zuidoost-Groningen nam de grasmus in vijf jaar tijd toe met 80% en de geelgors zelfs met 111%. Gemiddeld leverde de aanplant van drie struweelvakjes één broedende grasmus en één broedende geelgors op. Bij de aanplant werd gebruik gemaakt van verschillende inheemse struweelsoorten, zoals meidoorn, hondsroos, vuilboom, liguster, vlier, Gelderse roos, lijsterbes en Spaanse aak. Er werd bewust niet voor sleedoorn gekozen, omdat deze soort woekert.
De aanplant van veldstruweel is een eenvoudige maatregel die kan bijdragen aan de bescherming van akkervogels en omdat het niet om de akkers zelf gaat niet direct met de akkerbouw concurreert. Het bevordert bovendien de aanwezigheid van natuurlijke plaagvijanden als spinnen, roofvliegen en sluipwespen, waarmee struwelen bijdragen aan de natuurlijke bestrijding van bijvoorbeeld bladluizen. Deze functie stelt boeren in staat te besparen op insecticiden, of zelfs geheel insecticidenvrij te werken. Vanwege de voordelen voor zowel de natuur als de boer, past de aanplant van veldstruweel in een natuurinclusieve landbouw.
(De Levende Natuur 123 , 54-59.)

EUROPESE LIJST VAN INVASIEVE UITHEEMSE SOORTEN UITGEBREID

Er werden 22 soorten toegevoegd aan de Europese lijst van invasieve uitheemse soorten die al 66 soorten bevatte. Het gaat om vijf plantensoorten en 17 diersoorten. Een beperkt aantal komt al in Vlaanderen voor. Afrikaanse klauwkikkers zijn dit jaar voor het eerst gevonden op Vlaams grondgebied te Mesen aan de Douvebeek en hun invasie is slecht nieuws voor beschermde inheemse amfibieën in het Heuvelland. De Afghaanse duizendknoop is al tamelijk verspreid in Vlaanderen en het aantal locaties neemt gestaag toe op verstoorde terreinen zoals kanaal- en rivieroevers, (spoor)wegbermen, braakliggende terreinen of bosranden.
Ongeveer 10-15% van de uitheemse soorten die in Europa aankomen, worden invasief en komen plaatselijk in te grote aantallen voor, vaak omdat de predatoren of parasieten die hen normaal reguleren, in hun nieuwe omgeving ontbreken. Wanneer dit het geval is, kan hun negatieve invloed bijvoorbeeld te wijten zijn aan predatie op inheemse soorten, concurrentie om voedsel, water, licht of voortplantingsplaatsen, of de verspreiding van ziekten, en resulteren in aantasting van het milieu. Alleen in die gevallen spreekt men van biologische invasies en worden de nieuwkomers invasieve uitheemse soorten genoemd. Een volledige lijst van de soorten vind je op http://www.iasregulation.be/nl/5/
(Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, 14-07-2022)

NIEUWE INZICHTEN VOOR HET STIKSTOF-DOSSIER!

Volgens internationale wetenschappers zijn de kritische depositiewaarden die men hanteert voor stikstof in een aantal gevallen nog te hoog. De kritische depositiewaarde (KDW) geeft aan hoeveel stikstof een natuurgebied aankan voordat er ecologische schade ontstaat. De kritische depositiewaarden werden vastgesteld op basis van een rapport uit 2011 dat om de tien jaar zou geactualiseerd worden.

De nieuwe kritische depositiewaarden staan nu in een rapport van internationale wetenschappers dat later deze maand zou verschijnen. De voorlopige versie is al te raadplegen (zie link onderaan). Er zijn twee methodes gebruikt om te meten hoeveel stikstof de natuur aankan: een experimentele methode en een zogenaamde gradiëntstudie. Bij de experimentele methode worden op afgelegen plekken met weinig stikstofneerslag, kleine stukjes natuur bewerkt met stikstof. Na een aantal jaren kun je dan vergelijken hoe natuur met veel stikstofneerslag ervoor staat ten opzichte van dezelfde natuur zonder extra stikstofneerslag. Bij gradiëntstudies worden bestaande plekken waar veel stikstof neerkomt vergeleken met plaatsen waar weinig stikstof neerkomt. Daaruit kan men afleiden bij welke hoeveelheid stikstof de natuur verslechtert.

De resultaten tonen aan dat veel soorten natuur – de zogenoemde habitattypen – nog stikstofgevoeliger zijn dan tot nu toe werd gedacht! Als indicatoren van overschrijding worden onder andere een verandering in bodemprocessen, veranderende samenstelling van bodemschimmels en grondvegetatie genoemd.

Het gaat bijvoorbeeld om loofbos waar de KDW nu volgens het rapport tussen 10 en 20 kilo stikstof per hectare ligt en naar een maximale belasting van 10 à 15 kilo stikstof zou moeten herzien worden. De gevolgen van stikstof zijn ondermeer een verandering in bodemprocessen, de verstoring van de nutriëntenbalans en een veranderende samenstelling van mycorrhiza en de kruidlaag.

Ook voor droge heidegebieden werden de waarden bijgesteld van 10-20 kg naar 5-15 kg. Stikstof veroorzaakt hier onder andere de overgang van heide naar dominantie van grassen, minder korstmossen, verandering in chemische samenstelling van planten en een verhoogde gevoeligheid voor abiotische factoren.

We zijn benieuwd of deze nieuwe inzichten al zullen meegenomen worden in de lopende discussies ...

https://www.umweltbundesamt.de/sites/default/files/medien/4038/dokumente/review_and_revision_of_empirical_critical_loads_final_draft.pdf

TUINAANLEG EN -ONDERHOUD
alle snoeiwerken
ook verlagen van bomen
MICHAEL BEKAERT
Ganzendam 9 - 9890 Vurste
T. 0497 43 01 79

BEATRIJS
boeken, boeken & boeken
www.beatrijs.be
Nederstraat 42 - Hoogstraat 37
9700 Oudenaarde
Tel: 055 31 44 77, Fax: 055 30 03 45
bestel@beatrijs.be

MEANDER #4
jaargang 20 | oktober-november-december 2022
afgiftekantoor Gent X - erkenning P203773
driemaandelijks tijdschrift van vzw Natuurpunt Vlaamse Ardennen *plus*
bpost
PB-PP
BELGIE(N) - BELGIQUE

Lezingenreeks: Warme winteravonden

Hoe kan een Vlaanderen in harmonie met de natuur er in 2050 uitzien? Hoe plaatsen we de natuur weer in het hart van de samenleving? In vijf toekomstbeelden toont Natuurpunt een landschap waarin de natuur opnieuw floreert en we weer samenwerken met de natuur.

Diemer Vercaye, medewerker beleid bij Natuurpunt presenteert deze beelden. Kom langs en laat je meeslepen in onze natuurinclusieve toekomstvisie!

Donderdag 20 oktober, 20-22 uur
Natuurpunt Bezoekerscentrum Vlaamse Ardennen, Boembekemolen, Boembeke 18, 9620 Brakel
Meer info op: https://www.natuurpunt.be/pagina/natuur-het-hart-vlaanderen-2050

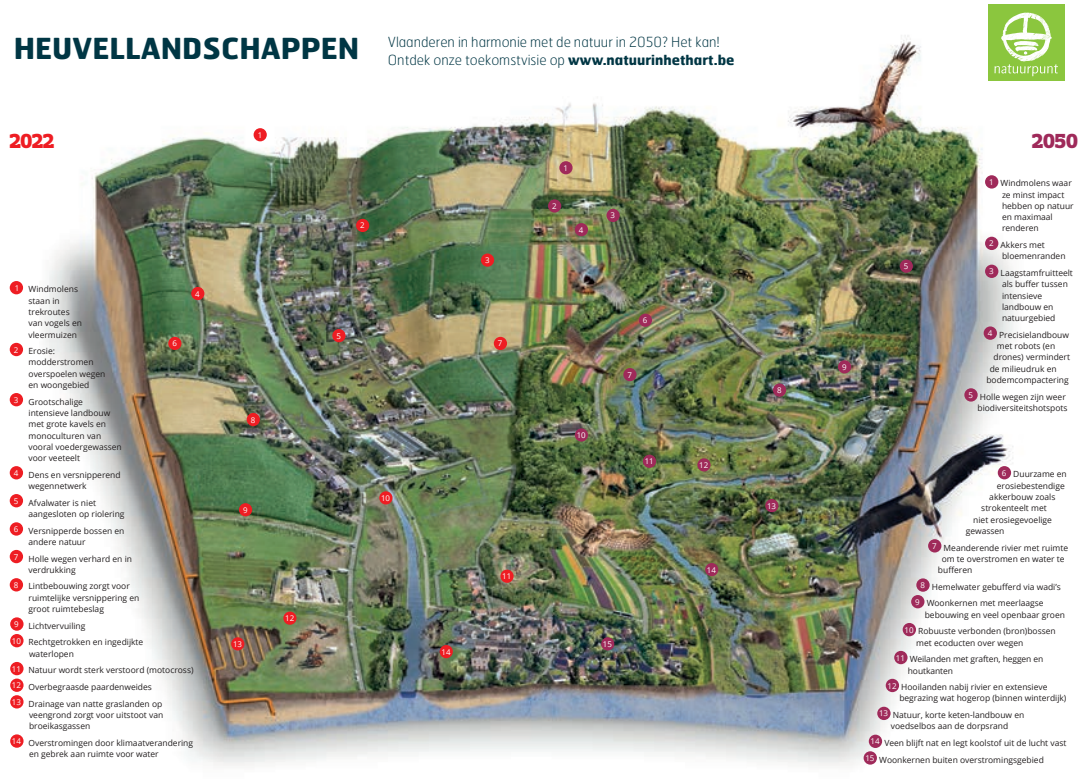

v.u. Johan Cosijn, Berkenstraat 15, 9680 Maarkedal - T. 055 30 98 10